

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 54.

Onsdagen den 10 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 56, i anledning af nådig remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendommar.

§ 2.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne. *Ang. förskott åt de Kongl. teatrarne.*

Uti berörda proposition (N:o 40) hade Kongl. Maj:t, som funnit hinder för närvarande möta för afgifvande af förslag om definitivt ordnande för framtiden af de Kongl. teatrarnes angelägenheter, äskat Riksdagens medgifvande dertill, att de Kongl. teatrarnes verksamhet måtte jemväl efter utgången af det den 30 nästkommande Juni tilländagående spelåret och intill dess, efter slutligt afgörande af frågan om teatrarnes framtida ställning, tillämpning deraf kunde komma att inträda fortgå efter hufvudsakligen enahanda plan som hittills, med rätt för Kongl. Maj:t att låta på statsverkets bekostnad af tillgängliga medel förskjuta de utgifter för teatrarnes förvaltning, hvartill det ordinarie statsanslaget och teatrarnes öfriga inkomster kunde komma att ej lemna tillgång.

Utskottet hade, i anledning af denna nådiga framställning, bland annat anfört:

»Då teaterdirektionen — — — såsom ett önskningsmål framhållit, att till de Kongl. teatrarnes fortsatta drift måtte beredas ett ökadt anslag af 40,000 kronor utöfver det nuvarande statsanslaget, vill det synas som om det vore fullt tillräckligt, derest Kongl. Maj:t medgäfvos rätt att låta intill nämnda belopp på statsverkets bekostnad förskjuta de utgifter för teatrarnes förvaltning under instundande spelår, hvartill tillgång eljest möjligen skulle komma att saknas; och har Utskottet därför funnit sig böra endast i sådan form tillstyrka det äskade medgifvandet.

»Enär emellertid största vikt ligger deruppå, att det rådande interimistiska tillståndet i afseende å de Kongl. teatrarne må snarast

Ang. förskott
 åt de Kongl.
 teatrarne.
 (Forts.)

möjligt upphöra, helst, på sätt till statsrådsprotokollet jemväl är yttradt, det sväriligen lærer förena sig med de hos oss eljest tillämpade förvaltningsformer att låta en teaterförvaltning handhafvas omedelbart af staten, har Utskottet kunnat lemna sitt förord i ofvan omnämnda hänseende endast under förutsättning att till näst sammanträdande Riksdag må blifva framlagdt förslag till definitivt ordnande af frågan om teatrarne framtida ställning, vare sig sådant finnes böra ske genom försäljning af den Dramatiska teatern och den Stora teaterns upplåtande för viss tid till bolag eller enskild person, eller genom båda teatrarne utarrenderande, eller genom inställande af de Kongl. teatrarne verksamhet och byggnadernas användning för andra ändamål, eller genom öfverenskommelse i ämnet med Stockholms stad, eller på annat här ej angifvet sätt, hvarigenom statsverket befrias från obestämda utgifter för denna institution; och har Utskottet derföre ansett sig böra föreslå Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om aflåtande till nästkommande Riksdag af framställning i berörda hänseende.»

Och hade Utskottet hemställt, att Riksdagen — jemte förklarande det Riksdagen icke nu ville yttra sig beträffande den plan, enligt hvilken de Kongl. teatrarne verksamhet skulle komma att tills vidare fortgå, samt under anhållan det Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till definitivt ordnande af frågan om teatrarne framtida ställning och verksamhet på ett eller flera af ofvan antydda eller annat lämpligt sätt, hvarigenom statsverket blefve befriadt från obestämda utgifter för denna institution — måtte medgifva Kongl. Maj:t rätt att låta på statsverkets bekostnad af tillgängliga medel förskjuta intill 40,000 kronor de utgifter för teatrarne förvaltning under nästkommande spelår, hvartill det ordinarie teateranslaget och teatrarne öfriga inkomster möjligen icke komme att emna tillgång.

Vid Utlåtandet voro reservationer fogade dels af Grefve *Gustaf Sparre*, Friherre *R. von Kræmer* och Friherre *H. M. Palmstjerna*, dels af Friherre *F. von Essen*, dels af Herrar *R. Montgomery-Cederhielm*, *L. Nordenfelt*, *R. Törnebladh*, Grefve *S. Lagerberg*, *O. Evers* och *J. Widén*, dels af Herrar *Liss Olof Larsson* och *C. A. Larsson*, dels ock slutligen af Herr *Nils Petersson*.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr *J. Anderson* i Tenhult: Man må tänka hvad man vill om teatrarne, så tror jag ändå att det icke kan vara skäl att gifva dem så stora anslag, som här ifrågasättas. Må man gifva teatrarne hvilka vackra namn som helst, må de benämnas, såsom jag hört yttras, för uppfostringsanstalter, *Thalias tempel*, konstens helgedom, så tror jag dock att de icke förtjena dessa namn, ty teatrarne äro och förblifva säkert blott teatrar. Uti Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, som blifvit för Riksdagen framlagd, har intagits en ny inkomstrubrik benämnd skolafgifterna 400,000 kronor. Om man nu skulle tänka sig att teatrarne verkligen vore uppfostringsanstalter, skulle $\frac{1}{4}$ af denna summa eller 100,000 kronor tagas till teatrarne

och endast $\frac{3}{4}$ komma elementarskolorna till godo. Jag tror att be-
 folkningen så väl i städerna som i landsorten mer än en gång skall
 betacka sig för att för sina barns undervisning i de allmänna läro-
 verken betala en 30 kronor i terminsafgifter, då man har råd att be-
 tala af statens medel 100,000 kronor för teaternes underhåll. Jag
 tror att frågan rörande teatrar är af den beskaffenhet, att hvar och en
 bör inse att den är och bör vara ett ortintresse, och att det må bero
 på hvarje ort, som vill hafva en eller flera teatrar, att därför göra
 erforderliga uppförfingar, utan att några kostnader drabbar staten för
 detta ändamål.

*Ang. förskott
 åt de Kongl.
 teatrarne.
 (Forts.)*

Jag yrkar därför rent afslag å Utskottets föreliggande betänkande.

Herr Nils Petersson: Jag har, såsom det synes af betän-
 kandet, icke kunnat i allo instämma med hvad Utskottet föreslagit;
 och jag vill därför med några få ord gifva skäl för min åsigt. Jag
 tror att man bör icke helt och hållet fördöma teatrarne och deras
 verksamhet, ty sådana böra ju finnas i ett civiliseradt land, men jag
 kan det oakadt icke ingå på Kongl. Maj:ts förslag, hvilket blifvit af
 Utskottet tillstyrkt. Då ett land som Sverige uppförar 120 à 130,000
 kronor om året för denna sak, så synes det mig hafva gjort aldeles till-
 räckligt för densamma. Svenska nationen är ej heller nöjd med att
 vi fortfarande öka anslaget för detta ändamål; i dess ögon är det nu
 varande anslaget fullt tillräckligt. Derpå kan visserligen svaras, att
 teaternes verksamhet icke kunnat utöfvas med de stora anslag teatrarne
 redan hafva, men jag tror att densamma kan fortgå med de anslag
 teatrarne fått dels af Hans Maj:t Konungen, dels af Riksdagen. Jag
 tror nemligen, att om teatrarne förkortade tiden för spelterminerna,
 skulle förhållandet blifva bättre. Dessa terminer börja nu för tidigt
 och teatrarne spela för länge, ty om jag icke är illa underrättad, skall
 det sämsta resultatet af deras verksamhet visa sig i början och slutet
 af spelåret. Om detta t. ex. slutade den 1 Maj i stället för i Juni,
 såsom nu sker, så skulle teatrarne icke blifva så kostsamma. Det är
 oförklarligt för mig — och man må icke förundra sig deröfver — att
 det skall finnas så många enskilda teatrar i Stockholm, hvilka alla
 gifva god förtjenst under det att de Kongl. teatrarne gifva förlust.
 Den ena teatern efter den andra uppkommer här i hufvudstaden, och
 de bära sig ganska bra, men ändock erfordras så stora kostnader för
 den Kongl. och den Dramatiska teatern. En ändring i detta afseende
 är nödvändig. Teaternes mantel har nu fallit på staten, för att icke
 säga, att den blifvit kastad på honom. Staten eller Riksdagen, såsom
 statens representant, måste nu se till, huru manteln skall upptagas.
 Jag tror icke att det är rätt att Riksdagen då låter allt fortgå på det
 sätt som det gått hittills; jag föreställer mig tvärtom att det är fel
 på ett eller annat sätt att nu fordra ett så stort belopp af Riksdagen.
 Min åsigt är därför, att man bör bifalla Utskottets förslag med ute-
 slutande af det tillstyrkta beloppet, 40,000 kronor; jag anser att svenska
 nationen med Konungen i spetsen redan gjort tillräckligt stora upp-
 offringar genom att årligen anslå 120—130,000 kronor för teaternes
 ändamål.

Jag anhåller alltså om bifall till Utskottets förslag med yrkande

*Ang. förskott
ät de Kongl.
teatrarne.* dock om afslag å det föreslagna beloppet 40,000 kronor samt att följaktligen förslaget måtte bifallas med uteslutande ur klämman af orden »må medgifva Kongl. Maj:t rätt» etc. till och med orden »icke komma att lemna tillgång».

(Forts.)

Herr Liss Olof Larsson: Jag har låtit anteckna mig såsom reservant emot Utskottets betänkande och detta har jag gjort emedan, såvidt jag vet och kunnat utröna, i min hemort icke finnes något af Riksdagen beviljad anslag, som är mindre populärt än anslaget till teatrarne. Man kan der förlåta Riksdagen för mycket, äfven om folket undrar, men i afseende på anslaget till teatrarne har jag knappt hört mera än en tanke, nemligen att det är oförsvarligt af Riksdagen att gifva anslag till de kungliga teatrarne. Nu har man likväl gifvit 60,000 kronor på ordinarie stat och här är fråga om en tillökning häruti på 40,000 kronor, så att hela beloppet skall blifva 100,000 kronor.

Jag var ganska tveksam när jag lät anteckna mig såsom reservant, därför att den mening, som förefinnes i klämman af betänkandet, är för mig mycket tilltalande, och jag skulle icke vara emot att uppoffra de nu föreslagna 40,000 kronor äfvensom de redan beviljade 60,000 kronor, om man kunde hoppas att från Kongl. Maj:t emotse det tillmötesgående, att man kunde få ett svar på detta Stats-Utskotts-betänkande, hvilket, såsom jag antager, blir Riksdagens beslut, att man nemligen kunde få för Riksdagen framlagdt ett förslag, som ginge ut på de kungliga teatrarne byggnaders och tomters användning för andra statens ändamål. Det är ett sådant svar som jag hoppas på skall komma från Kongl. Maj:t och det är under den förutsättningen, som jag för min del icke skall göra något yrkande på afslag å Utskottets betänkande. Jag vill nemligen vara med om att uppoffra det föreslagna beloppet af 40,000 kronor i den förhoppning att vi från Kongl. Maj:t skola få redan vid nästa riksdag en sådan framställning, som jag nyss nämnde, derom att den nuvarande tomten för Stora teatern skall användas för andra ändamål; under inga andra förhållanden än rent bifall till såväl Utskottets motivering som dess kiäm, kan jag underlåta att göra yrkande på rent afslag.

Herr Wieselgren: Det torde allt ligga mycket skäl till grund för de sex reservanternas från Första Kammaren yttrande, hvilka anse att någon antydan om det sätt, hvarpå förslaget till definitivt ordnande af de Kongl. teatrarne ställning skulle grundas, icke just vore af nöden i detta betänkande. Då likväl en sådan antydan influit i Stats-Utskottets utlåtande, bör man väl ändå icke lemna den alldeles utan beaktande. De deruti förekommande hufvudsakligaste alternativen rigta sig antingen derpå att teatrarne utarrenderas eller också — att deras verksamhet inställes och byggnaderna användas för andra ändamål. Då i fjor fråga var före om beviljande af ett extra anslag till de Kongl. teatrarne, uttalade jag mig bestämdt emot deras utarrenderande; och orsaken, hvarför jag nu begärt ordet, är endast att få till protokollet uttaladt att, emellan de två alternativen, antingen båda teatrarne utarrenderande eller inställandet af deras verksamhet, skall jag, derest saken så gestaltat sig, utan betänkande välja det senare.

För närvarande inskränker jag mig till att yrka bifall till Stats-Utskottets föreliggande förslag.

Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Herr Emil Key: Jag vill *nu* icke alls ingå uti något ordande om, huruvida det finnes ett estetiskt och etiskt ändamål med teatrarne, antingen de, såsom en talare här bredvid nyss ifrågasatte, äro uppfostringsanstalter eller endast förlusteställen, om den dramatiska konsten är ett bildningsmedel eller blott ett tidsfördrif. Denna fråga är längesedan afgjord, och äfven jag har flera gånger förut derom uttalat min uppfattning.

Jag skall för närvarande uteslutande hålla mig till den finansiella frågan och den faktiska sidan af saken. Denna sida är sådan, att för lidet år den 27 April lemnades de Kongl. teatrarne af Kongl. Maj:t tillbaka till statsverket, hvilket eger såväl sjelfva fastigheterna som inventarierna vid båda teatrarne. Det fans då tvenne utvägar för ministären: *antingen* att låta de Kongl. teatrarne alldeles upphöra, stänga teaterportarne och stoppa nycklarne i lådan, *eller* också att fortsätta deras verksamhet med det anslag, som redan var lemnadt. Regeringen valde den senare utvägen och deremot har ingen invändning gjorts. Konstitutions-Utskottet har tillstyrkt décharge; Riksdagen har beviljat den och alltså godkänt regeringens åtgärd att låta de Kongl. teatrarne verksamhet fortgå. Innevarande års Riksdag har gjort ännu mera; den har betalt den skada, stora teatern lidit genom brand till ett belopp af 67,458 kronor, men denna summa var afsedd icke endast till reparation af taket och hvad som genom branden direkt å byggnaden förstördes, utan äfven till reparationer af dekorationer och kostymförråd. Allt detta tyckes förutsätta, att Riksdagens mening vore att de Kongl. teatrarne verksamhet skulle fortgå. Men icke nog härmed; Riksdagen har vidare beviljat 60,000 kronor i anslag för nästa spelår, också i uppenbart syfte att å Kongl. teatrarne fortfarande skulle spelas. Här se vi sålunda flera särskilda beslut af detta års Riksdag, som ådagalägga att Riksdagens mening är, att de Kongl. teatrarne åtminstone under nästa spelår skola fortfara med sin verksamhet.

Nu kommer regeringen och säger till Riksdagen: »Om icke dessa anslag räcka till, om det skulle uppstå brist, gif oss då medel att fylla denna brist.» — Det är just detta föreliggande betänkande afser. Om nu Riksdagen skulle vägra att fylla den möjligen uppkommande balansen, hvem skall då ersätta den? Riksdagen har sjelf sagt, att de Kongl. teatrarne verksamhet skall fortgå; och, om brist nu uppkommer, blir det icke, såsom förut, Hans Maj:t Konungen som fyller den. Icke heller lär det väl blifva regeringens skyldighet att personligen ansvara därför. Hvem skall väl då betala bristen? Jo, det *måste* vara statens skyldighet, men huru och på hvad vilkor? Det är inför svårigheten att afgöra detta vi nu stå, mine Herrar. Stats-Utskottet har sökt lösa denna fråga på det sätt att Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t för sådant ändamål af tillgängliga medel skulle ega använda icke ett obegränsadt belopp utan en summa af *intill* 40,000 kronor; det vill säga till det belopp, som teaterstyrelsen sjelf ansett möjligen komma att blifva behöfvt.

Man har ansett att kostnaden behöfver därför icke nödvändigt gå

Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

till 40,000 kronor, utan kan ju stanna vid måhända 25,000, 30,000, eller hvilket belopp som helst *intill* 40,000; hufvudsaken är, att bristen må fyllas på detta sätt. Stats-Utskottet säger tillika, att det tillstyrkt detta endast under förutsättning att till *nästa Riksdag* framlades förslag till *definitivt* ordnande af frågan om teatrarne framtida ställning och verksamhet på ett eller flera af ofvan i motiveringen antydda eller annat lämpligt sätt, hvarigenom statsverket blefve befriadt från obestämda utgifter för denna institution. Nu kan man visserligen säga: de kunna ju gå på och spela så länge som de andra penningarne räcka och sedan slå igen portarne. Men *när* äro penningarne slut? Det kan vara ganska svårt att afgöra den saken, innan räkenskaperna blifvit afslutade. En tid bära sig teatrarne kanske bra, en annan tid illa och sedermera om igen bra. Jag tror dessutom, mine Herrar, att så länge teatrarne skola vara en statsinstitution, blir det ofantligt svårt att helt tvärt stänga dem och låta hela personalen ett, tu, tre stå på bar backe; något sådant kunde icke vara öfverensstämmande med statens värdighet. Det är dessa skäl, som föranledt Utskottet att bestämma summan till 40,000 och på samma gång föreslå en skrifvelse, affattad så, att den lemnar så mycken frihet som möjligt i afseende på sättet, men hållen i så bestämda ordalag som möjligt med afseende å slutresultatet, på det att man en gång kunde få slut på allt detta trassel. Det är af dessa skäl, som jag nu anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Danielson: Jag ber att få nämna, att Konstitutions-Utskottet vid granskningen af statsrådsprotokollen egnade en synnerlig uppmärksamhet åt det statsrådsprotokoll, deri Hans Maj:t Konungen tillkännagifver sitt beslut att skilja de Kongl. teatrarne från hofförvaltningen och öfverflytta dem såsom en statsinstitution under ett af statsdepartementen. Efter att hafva tagit del af de handlingar, som stodo i sammanhang med denna sak, enade man sig också i Utskottet derom, att regeringen icke gerna kunnat göra annat, än den gjort, då den beslutat att låta teatrarne verksamhet fortsättas, till dess Riksdagen hunnit uttala sin åsigt i frågan. Jag tror icke att man kan klandra regeringen för detta; tvärtom är det min öfvertygelse att, om regeringen hade stängt teatrarne, klandret blifvit ganska skarpt.

Riksdagen har emellertid nu fått tillfälle att uttala sin åsigt i frågan, och för min del får jag säga, att jag är belåten med Utskottets sätt att behandla densamma, och detta beträffande såväl motiveringen som sjelfva klämman. Jag tror nemligen att det af Utskottet föreslagna sättet att lösa frågan är det lämpligaste och att man bör låta regeringen få ännu ett år på sig för sakens ordnande. Hvad beträffar det föreslagna beloppet af 40,000 kronor, så bör detta, såsom den föregående talaren redan erinrat, betraktas såsom ett kreditiv, att användas endast i händelse af behof, och jag vill hoppas att vederbörande skola tillse att detsamma, om möjligt, icke kommer till användande. Jag tror sålunda att vi nu icke kunna göra annat än bifalla Utskottets förslag och att Riksdagen bör uttala sig om, i hvilket syfte den anser att frågan bör lösas, och då ett ganska tydligt utta-

lande derom innehålles uti Utskottets hemställan, anser jag att den- *Ang. förskott*
samma bör af Kammaren kunna godkännas. *åt de Kongl.*

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag. *teatrarne.*

(Forts.)

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Themp-
tander: För min del finner jag ganska naturligt att Stats-Utskottet
ansett önskvärdt att beloppet af statsverkets bidrag till de Kongl.
teatrarne kunde vara begränsadt, och jag kan icke annat än betyga
Stats-Utskottet regeringens erkännande, därför att Utskottet genom
denna hemställan velat till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett kreditiv
af 40,000 kronor. Jag har emellertid ansett mig skyldig att fästa
Kammarens uppmärksamhet på några särskilda omständigheter, som
äro förbundna med handhafvandet af de Kongl. teatrarne förvaltning
och hvilka föranleda, att bestämmandet af ett fixt belopp i detta fall
mer än i fråga om hvarje annan statens förvaltningsgren kan under
vissa förhållanden blifva otillfredsställande.

Som bekant, utgår till de Kongl. teatrarne ett ordinarie statsan-
slag af 60,000 kronor, och Hans Maj:st Konungen lemnar dem genom
sin hofförvaltning ett årligt bidrag af 67,385 kronor. Den samman-
lagda summan af dessa begge belopp, ungefär 127,000 kronor, är emel-
lertid icke den väsentligaste inkomstiteln i de Kongl. teatrarne bud-
get. Denna utgöres nemligen af recettinkomsterna. Vid fastställandet
af den provisoriska stat, som är gällande för innevarande spelår, be-
räknades dessa inkomster till ungefär 415,000 kronor. Men det torde
vara för Kammarens ledamöter lätt att inse, att en beräkning på för-
hand af dessa inkomsters belopp måste vara förbunden med de största
svårigheter, och om så skulle inträffa, att de icke inflyta till det be-
räknade beloppet, så ber jag få nämna, att detta icke inverkar på
teatrarne budget på det sätt, att utgifterna skulle i motsvarande mån
minskas, ty hvarken teaterpersonalens aflöning eller dagkostnaderna
för representationerna lida någon minskning, därför att publikens besök
blifva mera fataliga och derigenom recettinkomsterna nedgå. Öfver de
förhållanden, som inverka på dessa inkomsters belopp, är det natur-
ligtvis för regeringen alldeles omöjligt att bestämma, emedan de helt
och hållet ligga utom omfånget af dess verksamhet. Deremot torde
det vara regeringens uppgift att tillse det utgifterna kunna så långt
möjligt är begränsas, och jag försöker att den skall söka ställa så till,
att dessa komma att så vidt ske kan hålla sig inom den summa, som
här är beräknad. Men å andra sidan kan regeringen omöjligt så i
detalj följa teaterns förvaltning och verksamhet, att regeringen kan taga
på sitt ansvar att, derest recettinkomsterna ställa sig ofördelaktigt, icke
en förhöjning af deficit kan komma att uppstå. I sådant fall kan jag
icke finna någon annan utväg för regeringen än att låta äfven detta
öfverskott, om det än öfverskrider den här beräknade summan, bestrid-
des af tillgängliga medel och sedermera hos näst sammanträdande
Riksdag begära ersättning för detta förskott, likasom regeringen eljest
begär ersättning för förskott, som den lemnar för oförutsedda eller på
förhand icke beräkneliga utgifter. Detta må nu erkännas vara en stor
olägenhet, och om man deraf hemtar stöd för den uppfattning att det
icke är lämpligt att teatrarne verksamhet bedrives omedelbart för

Ang. förskott
 åt de Kongl.
 teatrarne.
 (Forts.)

statens räkning, så vill jag för min del upprigtigt bekänna, att detta resonnement står mycket nära den uppfattning, som jag haft tillfälle att till statsrådsprotokollet uttala, och jag är fullt förvissad att ytterligare ett år skall vara alldeles tillräckligt för att Riksdagen skall komma till bestämd insigt derom, att ett så beskaffadt handhafvande af de Kongl. teatrarne verksamhet icke är lämpligt. Men å andra sidan ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå att, så vidt och så länge denna verksamhet skall handhafvas af regeringen, så lär det väl vara alldeles nödvändigt att det deficit, som kan komma att uppstå, betäckes af statsmedel. Utan att ifrågasätta en ändring i den summa, som Utskottet här föreslagit, och under förhoppning om att den skall vara för ändamålet tillräcklig, har jag likväl ansett det vara min pligt likmätigt att fästa uppmärksamheten derpå, att förhållanden kunna inträffa, då det belopp, som Utskottet här föreslagit, icke förslår att betäcka den brist, som kan komma att uppstå.

Herr Lyttkens: Det kan just icke vara mycket skäl att nu bringa på tal, hvad man egentligen hade bort tala om vid behandlingen af Konstitutions-Utskottets så kallade déchargebetänkande. När någon röst icke då höjdes för att klandra den åtgärd, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, har icke en riksdagsman rätt att nu tala om en åtgärd, som redan vunnit Riksdagens godkännande, och därför skall jag icke heller nu inlåta mig på den saken, fastän frestelsen dertill kunde vara stor. Men då Konstitutions-Utskottet icke fann skäl att i detta afseende framställa någon anmärkning, var det ju icke lönt att här i Kammaren derom väcka onödigt tal, och ännu mindre kan det vara skäl att göra det nu. Då jag begärde ordet, var det egentligen för att få till Stats-Utskottets ordförande framställa en förfrågan, hvilken dock sedan dess blifvit till en del besvarad från statsrådsbänken. Herr Finansministern yttrade nemligen, att om dessa 40,000 kronor visa sig otillräckliga, måste naturligtvis bristen fyllas från annat håll. Men hvarifrån skola då medel dertill tagas? Herr Finansministern svarar derpå, att de naturligtvis måste tagas ur den allmänna statskassan, och något sådant tycktes äfven framskynta i stats-utskottsordförandens yttrande. Men om Riksdagen för något visst ändamål anvisar ett bestämt anslag, så får ett sådant anslag, enligt grundlagens bud, icke öfverskridas. Och då stå vi ju åter i samma obehagliga dilemma, äfven om Utskottets förslag bifalles. För min del tycker jag det skulle blifva en ganska obehaglig sak, om teatrarne skola stå omedelbart under regeringens ledning, och dithörande frågor sålunda äfven blifva föremål för Riksdagens behandling och statsrevisorernas granskning. Jag undrar, om då icke vid hvarje riksdag skulle uppstå tvister om de anslag, som för detta ändamål kunde vara behöfliga, eller öfver sättet, hur medlen blifvit använda. Till en viss grad instämmer jag därför med talaren på dalabänken, att vi, som äro från landsorten och icke kommit till insigt om den ofantligt stora vigt teatrarne påstås hafva såsom bildningsmedel, snarare betrakta dem såsom förlustelokalerna och därför äfven anse olämpligt, att alla kostnaderna för ett sådant ändamål skola drabba landet i sin helhet. Detta må nu vara en missuppfattning hos oss, men säkert är, att den delas af ganska

många. Och om nu dessa teatrar verkligen äro sådana utmärkta bildningsanstalter, hvarför skulle vi då icke kunna pretendera att få dylika anstalter inrättade på flera ställen i landet? Men detta hvarken kan eller bör sättas i fråga, och därför torde det icke löna mödan att vidare spilla ord på den saken.

*Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Hvad nu beträffar den saken, att Hans Maj:t Konungen förklarar sig icke vidare vilja taga någon befattning med teatrarne, så är väl icke så mycket att säga om det, och jag för min del vill ej klandra det, men jag vet icke, hvarför icke Riksdagen skulle kunna med ännu mera skäl säga detsamma. Nu har emellertid regeringen begärt och Utskottet tillstyrkt, att dessa teatrar ännu ett år skulle få skötas för statens räkning, på det man under tiden skulle kunna få se, huru saken bäst kan låta sig arrangeras. För min del vill jag, då frågan nu kommit på en sådan punkt, icke bestämdt motsätta mig Utskottets förslag, men jag har velat till protokollet uttala, att jag skulle på det högsta beklaga, om teatrarne äfven för framtiden skulle komma att höra direkte till regeringen. Jag befarar nemligen, att vi då i dem få ett ständigt tvisteämne. Om Riksdagen meddelar ett bestämdt anslag och detta måste öfverskridas af regeringen, så blir detta en upphörligt återkommande anmärkningsanledning. Jag tror med ett ord att detta kommer att medföra stora svårigheter. Och dessutom komma dessa för saken så intresserade och bildade stockholmare och säga, att vi äro för snåla på anslag, därför att vi icke kunna i detta hänseende täfla med Paris och London; och då heter det genast, att vi äro obildade barbarer. Som sagdt, det skulle blifva ett ständigt tvistefrö, och till åstadkommande af något sådant vill åtminstone icke jag bidra.

Och för öfrigt skulle kanske ännu en fråga tillkomma, nemligen de anledningar till farhågor beträffande eldfara och dylikt, som nu förefinnas. Det har väckt min synnerliga förundran, att de förhållanden i detta hänseende, som nu ega rum vid den Dramatiska teatern, fått så länge oanmärkt passera; de tränga ingångarne till denna teater medföra ytterlig fara för att människolif skola vid en inträffande eldsolycka och dervid uppstående panik spillas i mängd. Skall denna teater ovilkorligen bibehållas, så måste man också nödvändigt vidtaga genomgående förändringar i afseende å platser och dylikt, hvarigenom teatern lätt kan utrymmas och fara för människolif förekommas så vidt möjligt är. Men då jag för min del icke vill, att staten skall kasta bort penningar på denna institution, så skulle jag hellre rösta nej till alltsammans, än att staten och Riksdagen skulle få alla dessa kostnader på halsen. För närvarande vill jag icke göra något yrkande, ty jag anser det vara förgäfvets att strida emot strömmen.

Herr *N. Nilsson* i Vrångebol instämde med Herr Lyttkens.

Herr Hæggström: Herr Talman! Med hänsyn till det läge, hvori teaterfrågan kommit, är det alldeles gifvet, att jag icke kan annat än instämma i det slut, hvori Utskottet stannat. Jag hade icke heller ämnat begära ordet, om icke Herr Finansministerns yttrande nyss lät oss tydligt och klart förstå, att om ifrågavarande anslag af 40,000 kronor jemte de på ordinarie stat beviljade 60,000 kronor icke skulle

Ang. förskott
 åt de Kongl.
 teatrarne.
 (Forts.)

för ändamålet förslå, så skulle vi hafva att emotse efterräkningar vid nästa riksdag. Och det är temligen gifvet, att sådana efterräkningar icke skola uteblifva; ty om man betänker, att den Kongl. teatern, som blef fullfärdig år 1782, var afsedd för den teaterpublik, som, med hänsyn till folkmängden i Stockholm, då för tiden var att påräkna, så är det alldeles gifvet, att, såsom Herr Finansministern sade, utgifterna för teatern icke skulle kunna inskränkas, i fall man nemligen vill, att denna teater skall vara ordentligt och tidsenligt uppsatt. Men det gifves ett annat sätt att ordna detta, och det skulle bestå deri, att man rent af byggde om teaterhuset; ty det är icke möjligt att en teater, som endast rymmer omkring 980 personer, skulle kunna gifva de inkomster, som äro behöfliga för att kunna sätta en opera eller en större dramatisk produkt på scenen. Skulle man åter ombygga teatern, så att den kunde rymma 1,500 à 1,600 personer, skulle densamma möjligen bära sig, så att inkomster och utgifter gingo ihop. Då emellertid Stockholms invånare draga största nytta af teatern, så kan man med skäl ifrågasätta, att Stockholms kommun bör till teatern lemna bidrag med ett skäligen stort årligt anslag, under förutsättning nemligen, att staten gör detsamma. Utskottet har icke yttrat sig om detta, men frågan hade bort skärskådas jenväl från denna synpunkt.

Jag har emellertid velat fästa uppmärksamheten på detta af mig omnämnda sätt för frågans lösning genom ombyggnad af teaterhuset. Det skulle visa sig att kostnaderna härför snart skulle amorteras. Tillika föreställer jag mig, att den dramatiska teatern kunde försälgas, samt att det nya teaterhuset kunde användas såväl för operor som dramatiska stycken.

För närvarande yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Göransson: Det påstås visserligen, att den Kongl. teatern är en bildningsanstalt; men det må emellertid ursäktas mig, om jag är så okunnig, att jag icke kan förstå att så är förhållandet, utan deremot anser, att nämnda teater mera är till för nöje än för nytta. De, som vilja njuta af detta nöje, hvilket hufvudsakligen kommer Stockholms invånare till del, böra väl också betala detsamma. Det anslag för Kongl. teatrarne, nära 130,000 kronor, som redan är beviljadt, synes mig vid sådant förhållande vara tillräckligt. Landsortens befolkning har i allmänhet samma åsigt, att teatrarne icke äro nödvändiga. Då jag är öfvertygad om, att nu ifrågavarande 40,000 kronor skulle kunna användas på ett både nyttigare och staten värdigare sätt, yrkar jag således afslag å Utskottets hemställan.

Herr Folke Andersson: Herr Talman, mine Herrar! Jag har icke begärt ordet för att klandra Utskottet för det slut, hvartill Utskottet kommit; men jag vill åtminstone gifva min åsigt tillkänna och ber då att få förklara, att jag till alla delar instämmer med Herr Liss Olof Larsson. Af de skatter, som svenska folket har att bära, är det ingen, som väckt så mycken ovilja som den, hvilken utgår under anslaget till de Kongl. teatrarne. Om man slår upp Riksdagens protokoll, så får man der se att den ena motionen efter den andra blifvit väckt, dels om nedsättning och dels om indragning af anslaget till de Kongl.

teatrarna. Deraf framgår tydligt, att svenska folket anser detta anslag böra borttagas, om icke helt och hållet, så åtminstone nedsättas till minsta möjliga belopp. Och då nu till de 60,000 kronor, som äro uppförda å ordinarie stat, läggas dels 69,000 kronor ersättning för den skada, som träffade stora teaterhuset genom den förlidets års höst timade eldsvådan, och dels nu ifrågasatta 40,000 kronor, så uppgår sammanlagda beloppet af statens understöd till de Kongl. teatrarne för blott ett år till öfver 169,000 kronor. Man kan då med skäl fråga, hvad svenska folket skall tänka, när vi så handskas med statens medel. Herrarne veta mycket väl, att det svenska folket i fjol icke skurit guld med täljknifvar, då det fick hela sin gröda skadad och till en del förstörd, och i följd deraf har det mycket svårt att kunna betala sina skatter till staten, kyrkan och kommunen — och ändå måste det bidraga till sådana ändamål. Under sådana förhållanden bör det icke förundra oss, om folket på landet känner ovilja för ett sådant anslag som detta. Jag skulle således för min del motsätta mig hvarje framställning om dylika anslag, så framt icke hoppet om att en gång blifva qvitt detta sorgebarn, som varit föremål för så många strider, måhända gör det nödvändigt äfven för mig, att äfven för min del vara med om beviljandet af ett ur denna synpunkt erforderligt anslag. Då jag således önskar en förändring till det bättre, så skulle, enligt min åsigt, detta bäst ske genom att öfverlemna teatrarne till någon enskild eller ett bolag, hvilket ju nog skulle kunna sköta denna affär lika bra som teaterstyrelsen. Man har visserligen sagt, att om de Kongl. teatrarne komme i händerna på ett bolag, så skulle man der kanske endast gifva dåliga pjäser, på samma sätt som andra teatrar göra. Men jag har föreställt mig att, då man beträffande andra bildningsanstalter, såsom högre folkskolor och läroverk, har kunnat skriva lagar med föreskrifter, som afse att förekomma ungdomens förderf, så skulle man ock kunna meddela sådana lagbestämmelser, enligt hvilka det skulle vara förbjudet att gifva dåliga pjäser, som kunna demoralisera och förderfva allmänheten. Då jag hoppas, att frågan till nästa riksdag skall blifva behörigen utredd, så vill jag icke för det närvarande framställa något yrkande.

Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Häruti förenade sig Herrar *P. Larsson* i Löa och *J. E. Ericsson* i Ahlberga.

Herr Jöns Rundbäck: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke Herr Lyttkens tillvitat Konstitutions-Utskottet för att hafva i déchargebetänkandet lemnat regeringens åtgöranden angående de Kongl. teatrarne utan anmärkning. Dervid får jag dock erinra, att vid frågans behandling inom Konstitutions-Utskottet förekom icke någon enda sak, som syntes Utskottet vara klandervärdt, och den fråga, vi nu afhandla, förelag icke till bepröfvande. Vidare ber jag få ammärka, att om Statsråden äro förbjudna att med sina embeten förena annat embeta eller tjänst, så äro de dock icke förbjudna att öfvertaga förvaltningen af enskild egendom, och de böra väl i första rummet jemväl vara de, som hafva att öfvervaka och tillvarataga statens egendom, då den till dem, på sätt som skedde med Kongl. teatrarne, öfverlemnas.

Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

Visserligen hade Statsråden kunnat låta de Kongl. teatrarne verksamhet upphöra, men i hvilket blottställt läge skulle de ej då hafva lemnat konsten och teaterpersonalen. Då för öfrigt dessa teatrar verksamhet, för så vidt jag kan finna, ifrån anmärkta tidpunkt gått på Statsrådets risk, men ingenting, för så vidt jag har mig bekant, skett, som kan föranleda till en anmärkning, så torde derom ej vara skäl att tala nu.

Här hafva flere talare yttrat, att, om teatern är en bildningsanstalt, så borde sådana anstalter äfven inrättas flerstädes i landsorten; men det skulle vara aldeles öfverflödigt och medföra för stora kostnader att inrätta sådana bildningsanstalter i landsorten eller i de särskilda, vare sig större städer eller småstäderna, såsom till exempel Falkenberg eller Trosa. Det är ju fråga om att indraga pedagogierna i dessa städer, för det dessa skolor äro öfverflödiga och kostsamma. Ären I redebogna att gifva dem en opera i stället? Ahnej, godt att vi kunna hafva och upprätthålla en af det slaget, och då bör den väl vara i huvudstaden. Att operan står ensam i sitt slag och att den är förlagd här bevisar ingenting mot dess tillvaro. Hafva vi icke här, och ensamt här, en vetenskaps-, en vitterhets-, en musikalisk-, en målare-, en landbruks-akademi, ett fullständigt veterinär- och ett tekniskt institut, ett nationalmuseum o. s. v. Icke kunna vi hafva dylika inrättningar öfver allt; men då skall man icke heller säga, att vi derföre icke böra hafva någon af dessa inrättningar. Detta är origtigt resonneradt; och på detta skäl, om det vore talande och förnuftigt, skulle man ju kunna resonnera bort universiteten såväl i Lund som i Upsala och mycket annat; men, som sagdt, skälet är odugligt och derföre bevisar det ingenting och åstadkommer ingenting.

Deremot böra vi göra klart för oss, huru vida de Kongl. teatrarne äro bildningsanstalter eller icke. Teatern är, enligt min åsigt, en bildningsanstalt, hvilken, som sådan, i de flesta fall återgifver allt det stora, som våra ädlaste och störste män känt och tänkt. Teatern, särskildt operan, är icke en skola i det afseende, att det är skolpojkar, som der läsa och läras och som derstädes förevisa sina krior — Åh nej, operan är en bildningsanstalt, der talangfulle, i de sköna konsterna invigde män och qvinnor återgifva för utanför stående män och qvinnor, i bilder, i toner, karakterer och händelser, som företrädesvis i historien och lifvet förtjena att framhållas och som blifvit, icke af skolpojkar, icke ens af deras lärare, utan af mensklighetens store och största mästare, kända, tänkta och diktade. För att rätt, åskådligt och i sanning återgifva dessa lärorika och gripande bilder, karakterer och scener ur lifvet och historien, som föreställa än dygdens segrar eller nederlag, än lastens straff eller triumfer, än de inre och ledande bevekelsegrunderna till mången stor och politisk händelse o. s. v., dertill fordras män med speciella talenter, som egnat särskilda studier åt dessa svårlösta uppgifter, och derföre benämnas, och det med rätta, dessa män, som på ett värdigt och troget sätt kunna återgifva de roller, som blifvit dem tilldelade, för artister, konstnärer. Sådana, verkliga artister — vare sig stora författare, kompositörer eller återgifvare af deras tankar — växa icke på träd och äro derföre svårare att finna än andra stormän. Så t. ex. tror jag inte det kommer att fattas

generalsämnen, ty hvilken löjtnant drömmer ej om att blifva general? Icke heller biskopsämnen, ty hvilken adjunkt drömmer ej i det fallet, hvad löjtnanten drömmer om sig som general, och likaså drömmer mängen man om sin värdighet som president. — Alltså kunna sådana anskaffas, men försök, mine Herrar, att uppleta och framskaffa, åtminstone för närvarande en enda sådan premieraktör som t. ex. den nyligen och för tidigt afidne Arnoldson? Jag tror ej det lyckas inom vårt land och hvarför? Jo därför, att för att vara eller blifva en verklig konstnär fordras, utom särskild begåfning, trägna studier och mycket, mycket arbete. Läs och arbeta, kan mängen af oss invända, det få vi ock ganska strängt och allvarligt. Ja väl, men jag vågar dock påstå, att alla de, som vilja hålla sig högt uppe vid en teater, få arbeta lika träget om icke mera än vi och äro utsatta för kritiken, vare sig den är befogad eller obefogad, lika och kanske mera än vi. Hvad som framför allt, särskildt vid en operaföreställning, är svårt, är den påpasslighet, den precision, den reda och själfbeherskning, som hvarje medverkande måste iakttaga och ådagalägga, på det icke hela föreställningen skall gå sönder eller misslyckas. En minut, en sekunds försumlighet, en origtigt föredragen sats, vare sig i tal, musik eller sång, kan icke återtagas och därför skulle icke en enda byspeleman t. ex. kunna på något sätt ersätta en enda medlem uti en verkligt väl öfvad orkester. Lätom oss därför icke klandra konsten eller konstnären, ty konsten är hög och konstnärens yrke är svårt.

*Ang. förskott
åt de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Visserligen kan konsten, det vill jag icke neka, missbrukas och neddragas och detta bör ogillas, men kan hända är ofta den allmänna opinionen falsk och sederna förderfvade, och tyvärr rätta sig då konsterna derefter, och därför ser man ofta att personer gå hellre och se på en struntpjes eller ett lättfärdigt skådespel än på ett mästerverk; men detta är en förvänd smak, och för öfrigt få icke usla, lättfärdiga och dåligt återgifna pjäser räknas till konsten, ännu mindre till den sköna och lärorika. Äfvenledes vill jag icke neka, att stycken blifvit gifna jemväl på de Kongl. teatrarne, som icke varit på sin plats, men en smula rättvisa skall dock säga, att detta hört till undantagen och lätom oss å andra sidan icke glömma, att sådana skådespel som t. ex. Gustaf Wasa, Engelbrekt och hans dalkarlar, Bröllopet på Ulfåsa m. fl. intaga en hög rang; och att dylika arbeten och föreställningar äro icke blott nöjsamma utan jemväl nyttiga, uppbyggliga och lärorika vågar jag påstå, likasom, att det är nästan rent af nödvändigt, att ett folk, som har en historia som är aktningvärd och som egt män, hvilkas tänkesätt, arbete och handlingar kunna och böra lända andra till föredöme, att ett sådant folk ofta ställer detta föredöme framför sig, och detta kan bäst i åskådligt hånseende ske på en teater. Fördomsfritt och opartiskt bedömd, jemväl af en person med så ringa sakkänedom i dessa ämnen som jag, vågar jag därför hysa den åsigt, att en teater är ett ting som ej är »blott til lyst».

En annan fråga är, och det är den, som företrädesvis föreligger nu: hafva vi råd att underhålla en opera? Den kostar mycket och måste kosta mycket, och det finnes väl ingen opera i världen, som kunnat bestå utan särskilda anslag eller privilegier. Ja, det är denna fråga — penningefrågan — som tål att tänkas på och det är den, som bör ut-

Ang. förskott redas, och det är ju det Utskottet föreslagit. Må vi tillåta denna utredning och intill dess den skett eller intill nästa riksdag, må vi bevilja den summa, som nu är i fråga, på sätt Utskottet sagt; detta kan aldrig ådraga land eller folk några olägenheter, och derföre hoppas jag att jemväl de, som hysa betänkligheter mot operans tillvaro och verksamhet, skola låta dessa falla. Herr Talman! Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

åt de Kongl. teatrarne.
(Forts.)

Herr Ekenman: Jag hade visserligen icke ämnat i denna fråga besvara Kammaren, men under diskussionen har här fälts ett par yttranden, mot hvilka jag önskar att få för min ringa del afgifva en vördsam protest.

En talare har sålunda sagt, att enligt hans och hela landsortens uppfattning teatrarne och den konst, som der idkas, äro ett nöje men icke något annat. Han yttrade vidare — och argumenterade dervid, såsom jag kan finna, endast mot sig sjelf, ty en sådan uppfattning hos teaterns vänner har åtminstone jag för min del icke hört talas om — att teatern betraktades såsom en »superlativ uppfostringsanstalt», och för större effekts skull upprepade han detta flere gånger. Jag har icke hört, att teatern är någon superlativ uppfostringsanstalt eller någon uppfostringsanstalt alls, såvidt man, såsom talaren synes mena, dermed tänker sig en skola eller något dylikt, utan teatern, såväl den lyriska som dramatiska scenen, är väl att betrakta som en skön konst liksom målare- och bildhuggarekonsten.

En annan talare yttrade, att det fans icke någon utgift så förhatlig för svenska folket som den för uppehållande af de Kongl. teatrarne. Jag skulle undra, huru han vet detta. Att han sjelf tycker det och hört sina vänner yttra sig i den riktningen kan väl vara möjligt, men jag kan icke finna, att han derför har någon rättighet att säga, att svenska folket finner utgiften till ett stort kulturändamål, som af alla andra folk understödjes, vara förhatlig.

Jag har velat protestera mot dessa starka uttryck, som jag anser obefogade och derför icke velat lemna utan anmärkning. Jag är öfvertygad, att, hvilken lösning teaterfrågan än får, den skall blifva sådan, att svenska folket skall för framtiden ej mindre än hittills häfda sin ställning såsom civiliseradt folk vid tillgodoseende och upprätthållande af den art af skön konst, som framställes på scenen.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 3.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 54, angående ombyggnad af riksdagshuset.

I punkten 1 hade Utskottet tillstyrkt, att Riksdagen måtte dels åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret uppdraga att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett till följd af 1881 års riksdags beslut af utsedde

komiterade upprättadt förslag, låta på det sätt, Fullmäktige funne ändamålsenligast, dock så att arbetet blefve till 1885 års riksdag fullbordadt och kostnaden, om möjligt, ej uppginge till högre totalbelopp än 800,000 kronor, utföra den ombyggnad och tillbyggnad af nuvarande riksdagshuset, som af komiterade föreslagits, dels bemyndiga Fullmäktige att, efter granskning af de utaf komiterade uppgjorda ritningar, deri vidtaga de förändringar eller tillägg, hvilka kunde finnas af omständigheterna påkallade eller i öfrigt lämpliga, dels ock å 1883 års riksstat för ändamålet till en början anvisa till Fullmäktiges disposition 400,000 kronor, med bemyndigande för Fullmäktige att deraf under innevarande år förskjuta de belopp, som under samma år kunde vara för byggnadsarbetets utförande behöfliga.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Mot denna hemställan hade dels Herr *Emil Key*, dels Friherre *F. von Essen*, dels Friherre *R. von Kræmer*, dels Herr *Liss Olof Larsson*, dels och Herrar *Sven Nilsson* och *Sven Andreasson* inom Utskottet reserverat sig.

I fråga om förevarande förslag anförde:

Herr *Ola Andersson* i Burlöf: Jag skall icke tillåta mig att nu ingå i någon detaljerad granskning af denna tioåriga byggnadsfråga. Jag vill blott erinra om de mest kännetecknande dragen af frågans behandling, nemligen att nya förslag tid efter annan väckts; att uppdrag lemnats åt Riksgäldsfullmäktige att verkställa utredningar; att sedan sådana till Riksdagen inkommit, Riksdagen lemnat nya utvidgade uppdrag och åter nya uppdrag åt Riksgäldsfullmäktige, och att så det ena efter det andra förslaget fallit för att ersättas af nya. Och huru har härvid tillgått? Jo så, att hvarje gång ett förslag afslagits, hafva icke de, som afslagit detsamma, varit sins emellan ense om hvilket de önskade i stället, utan hafva de ofta haft de mest motsatta skäl. Det är just därför som också nu det förslag, som här föreligger, har ganska ringa utsigt att gå igenom, och jag är viss, att de, som komma att yrka afslag å detta förslag, icke skola vara ense om, hvad de vilja hafva i stället. Jag har endast därför nu velat bedja, att den diskussion, som här antagligen kommer att uppstå, måtte blifva så utredande och sakrik som möjligt och att de, som möjligen icke deciderat sig i frågan, icke måtte vara alltför snara till att instämma med den ene eller andre talaren. Tills vidare skall jag bedja att få lemna ordet åt andra för att sedermera måhända komma i tillfälle att upptaga de invändningar, som mot förslaget kunna göras. Jag vill nu blott påpeka, att förslaget öfverensstämmer med det förslag, Riksdagen antog sistlidet år, om det också blifvit något dyrare än man då tänkte sig. Jag ber vidare att få nämna, att förslaget är det, som fortast leder till målet eller beredande af det ökade utrymme, hvaraf vi alla känna behof. Jag anhåller tills vidare om bifall till det framlagda förslaget.

Herr *Wallenius*: Då jag i många år sysselsatt mig med byggnadsarbeten, är det klart att denna fråga, som nu föreligger, mycket

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

intresserar mig, och då den på de senare åren varit före till Riksdagens bepröfvande har jag försökt så mycket som möjligt taga reda på densamma för att komma till klarhet med det ena eller andra förslaget. Så har jag äfven gjort nu och vill därför för Kammaren tillkännagifva, till hvilket resultat jag kommit. Herrarne finna litet hvar, att de största fel som det nuvarande riksdagshuset har, äro att Kamrarna äro för små och i akustiskt afseende icke uppfylla de fordringar, som många ställa på dem. Här föreligger nu ett provisionellt förslag att afhjelpa dessa brister — provisionellt, emedan den tillbyggnad, som är föreslagen, icke skulle räcka längre än 30 år. För att afhjelpa de nämnda svårigheterna har sålunda blifvit föreslaget, att Andra Kammaren skulle göras 6 alnar längre än hvad den nu är och 5 alnar bredare. Jag vädjar till Herrarne litet hvar, om detta är så ofantligt mycket och värdt en så stor uppoffring. Rummens form blifver genom tillbyggnaden densamma som nu, och om de blifva något längre och bredare, tror jag icke, att de i akustiskt hänseende blifva bättre än de nuvarande. Första Kammaren skulle blifva nio alnar längre och sju alnar bredare, än hvad den nu är. Den är nu 52 fot lång och 41 fot bred. Den nya Första Kammaren skulle i sitt förhållande till Andra Kammaren blifva något större, än hvad den nuvarande är. För att vinna dessa resultat afses förslaget, att båda de utspringande flyglarne, som ligga här på södra sidan, skola rifvas ned, såväl den östra flygeln som den vestra. Det är naturligtvis klart, att, om man rifver ned flyglarne totalt, beröfvar man sig derigenom det utrymme, de nu gifva, d. v. s. Riksdagens bibliotek, Första Kammarens samtalsrum, justitie-ombudsmanuens och Lag-Utskottets lokaler skulle försvinna och ersättas med andra. Man har då beröfvat sig ett stort utrymme i det gamla huset genom att riva ned dessa flyglar. När man granskar ritningarna finner man att de nya lokaler, man skulle bestå Utskotten, äro ganska knappa och mycket tränga. Det nya förslaget afses dessutom, att flere bostadslägenheter, som nu finnas i detta hus, skulle försvinna och icke ersättas af några nya. Utskottslokalerna i det nya huset skulle för fyra Utskott placeras under Första Kammaren, och två rum upplåtas åt hvarje Utskott. Jag tror, att Bevillnings-Utskottet för närvarande har, om jag icke missminner mig, fyra rum och Konstitutions-Utskottet en hel hop. Om man nu granskar det utrymme Utskotten enligt nya förslaget skulle få, så är det mycket mindre än i det gamla huset. Det rum denna Kammare nu upptager är afsedt till sällskapsrum och kapprum. Utskottet säger, att den nya tillbyggnaden skulle tillöka utrymmet med 12,000 kvadratfot. Men detta är icke rätt, ty Utskottet har dervid icke tagit i betraktande, att de utspringande flyglarne upptaga ett utrymme af 4,400 kvadratfot, och att således återstår en tillökning af endast 7,600 à 7,700 kvadratfot, som blifver nytt. Jag anser för min del, att en uppoffring af 800,000 à 900,000 kronor är mycket mycket för stor för att få en så ringa fördel. Jag har icke kunnat utfundera, huru det kommer sig, att man fått så små fördelar genom den föreslagna tillbyggnaden, men det kommer antagligen deraf, att man måste riva ned en del af den gamla byggnaden för att få nya lokaler.

Vidare vill jag angående det nu föreliggande förslaget om till-

byggnad af riksdagshuset påpeka, att det endast är ett provisoriskt förslag och ingalunda anordnad så, som man kunde hafva rätt fordra för en så stor penningsumma. Jag tror därför, att det icke vore klokt att antaga det föreliggande förslaget; om tillbyggnaden komme till stånd, blefve Herrarne sannerligen lika obelättna med Kamrarne i det nya huset som Herrarne äro med de nuvarande. Jag har visserligen hört, att i akustiskt hänseende de nya salarne skulle blifva bättre, derigenom att man panelade tak och väggar, men det kan ju göras i dessa också. I stora samlingsrum bilda sig alltid droppar i taket af värmen, och därför är också här i detta rum spändt väf i taket för att förekomma den olägenheten.

Bland de förslag till nytt riksdagshus, som på sista tiden varit föremål för Riksdagens pröfning, var ett af de i fjor föreslagna af arkitekten Jacobsson för mig mycket tilltalande. Enligt detsamma lades Kamrarnes sessionsrum helt och hållet utom detta hus, så att ingenting af detsamma behöfde tagas bort för att åt dem skaffa utrymme. Första Kamraren lades på ena sidan åt det gamla Hebbeska huset till och den Andra längs med Gymnasiigränden i halfcirkeln utåt Mälaren. Dessa Kamrar, som då föreslogos, voro så ofantligt stort tilltagna, att då den nuvarande Andra Kamraren innehåller 3,150 qvadratfot golfyta, innehöll den Andra Kamraren sessionssal i halfcirkeln öfver 6,000 qvadratfot, d. v. s. nära dubbelt så mycket som den nuvarande sessionssalen. Första Kamraren, som nu har en golfyta innehållande 2,100 qvadratfot, skulle i samma nya hus innehålla en yta af 4,600 qvadratfot, således äfven den öfver dubbelt så mycket som den nuvarande lokalen. Enligt samma förslag voro vidare Kamrarnes plenisalar byggda i halfcirkel, hvilket jag anser i akustiskt hänseende vara mycket fördelaktigt. Om det ej kunde enligt fjorårets förslag beredas plats för dubbelt så många som det nuvarande antalet ledamöter i denna Kammare, så kunde åtminstone 300 personer få godt utrymme. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle sessionssalen kunna inrymma 266 personer, men detta skulle dock endast kunna ske på bekostnad af utrymmet i trappuppgångar och korridorer. Dessa skulle nemligen blifva så smala och tränga, att korpulenta personer finge svårt att der taga sig fram, och på så vis tror jag icke, att någon trefnad kunde vinnas. Det Jacobssonska förslaget hade under plenisalarna på ena sidan en charmant restauration och på andra sidan ett bibliotek, båda 9 alnar höga. Enligt detta förslag skulle biblioteket inrymmas i souterrainvåningen. Detta tror jag icke vore någon lämplig plats för biblioteket, ty böckerna skulle der komma att fara illa. Man har visserligen sagt, att fuktigheten kan förekommas derigenom att man gör cementväggar; men jag tror, att detta är ett mycket dåligt sätt att gå tillväga, jag är öfvertygad om, att man derigenom icke skall lyckas utestänga fukten. Detta vet jag af erfarenhet.

Enligt det Jacobssonska förslaget skulle kostnaden för till- och ombyggnaden uppgå till 800,000 kronor eller något mindre än den summa ifrågavarande förslag upptager. Jag har noga forskat efter anledningen hvarföre det förra förslaget icke var dyrare än detta, då det afsåg en grundyta af 20,000 qvadratfot, utbyggnaden deri inbe-

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

gripen, under det att nu ifrågavarande förslag upptager en grundytta af endast 12,000 qvadratfot och med afdrag af nybyggnaden icke mer än 7,000 qvadratfot. Anledningen kan icke vara någon annan än den att det Jacobssonska förslaget afsåg att tillbyggnaden endast skulle innehålla två våningar, den ena med restauration och bibliotek och den andra med två plenisalar, då deremot tillbyggnaden enligt detta förslag skulle innehålla en mängd smårum i två våningar och dessutom en vindsvåning. Detta förklarar hvarföre det Jacobssonska förslaget var billigare. Genom antagande af det föreliggande förslaget skulle vi också hädanefter få behålla de mörka och otrefliga trappuppgångar, som nu leda upp till Kamrarnes lokaler. Det Jacobssonska förslaget hade en vacker och luftig uppgång från Mälaren till plenisalarna. Som sagdt, det förslaget tillfälad mig mycket både derföre att det var billigt och derföre att riksdagsarbetet, om förslaget antagits, kunnat ostördt fortgå, utan att vi behöfde flytta ett enda steg.

Här hafva uppstått och uppstå kanske ännu många förslag att bygga nytt riksdagshus än här och än der i hufvudstaden. Jag har hvarken varit med om det ena eller det andra af de förslag, som bragts å bane, och kan således icke yttra mig om dem, emedan man naturligtvis, i synnerhet när det är fråga om ett så storartadt byggnadsföretag som ett nytt riksdagshus, måste taga en mängd omständigheter i öfvervägande, innan man kan bilda sig något bestämdt omdöme. Men, som sagdt, i fjor hade jag en mycket stor benägenhet att gå in på Herr Jacobssons förslag, emedan jag ansåg att det för århundraden kunde tillfredsställa fordringarne på ett riksdagshus; och jemfördt med detta förslag var det mycket billigt. Jag trodde också, att den summa, 800,000 kronor, som det dåvarande förslaget upptog, skulle vara tillräcklig, och jag tror ännu, att den summan icke behöfver öfverskridas, om det Jacobssonska förslaget antoges och man kunde utfundera några förbättringar å detsamma. Man har mot det Jacobssonska förslaget anmärkt, att det vore en olägenhet att restaurationen skulle förläggas under Kamrarnes lokaler. Men den olägenheten kunde ju lätt hjälpas derigenom att restaurationslokalen förlades till en annan våning. Min åsigt är den, att de betänkligheter, som möjligen förefinnas i afseende på det Jacobssonska förslaget, icke äro svårare än att de lätt kunna häfvas. Men, som sagdt, det kan ju vara skäl att taga i öfvervägande, huruvida icke andra platser kunde vara lämpligare än den då föreslagna. Emellertid vill jag bestämdt yrka afslag på detta förslag till tillbyggnad af riksdagshuset, emedan tillbyggnaden såsom blott provisionel är allt för dyr och ger för liten valuta för penningarne.

Häruti instämde Herr *J. Em. Jansson*.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har emot Utskottets föreliggande betänkande afgifvit min reservation, och deraf torde man hafva funnit min tanke om detta förslag. Jag har nemligen ansett Utskottets förslag vara allt för dyrt för en provisorisk åtgärd, samt allt för dåligt för att kunna afhjelpa olägenheterna för någon längre framtid. Dessa

skäl hafva för mig varit bestämmande att motsätta mig Utskottets förslag. Jag anser att man icke under några villkor bör nedlägga en så stor summa, som visst icke stannar vid 800,000, utan säkert kommer att uppgå till en million kronor, på en byggnad, som Utskottet sjelft anser provisorisk och som endast skulle afhjelpa behovet för en kortare tid. För min del är jag också öfvertygad om, att man knappast skulle hinna flytta in i den nya pålappade byggnaden, förrän Kammaren skulle finna den nya lokalen oändamålsenlig, liksom Kammaren för närvarande anser att de nuvarande lokalerna icke uppfylla de fordringar, som kunna ställas på representationens samlingsalar. För min del måste jag bekänna, att jag icke mycket förstår mig på byggnadskonst, men jag får dock säga, att af alla de förslag, som hittills framlagts för afhjelpande af de olägenheter, hvilka äro förknippade med detta riksdagshus, har intet synts mig mindre tilltalande än det, som nu föreligger. Det förslag, som i fjor framlades, uppgjordt af en Herr Jacobsson, var efter mitt sätt att se mycket mera tilltalande än det nu framkomna, och jag hemtar ytterligare stöd för denna min åsigt deraf, att en af de få fackmän, som finnas inom denna Kammare, också uttalat sig i samma riktning. Hvarför förkastades då i fjor detta förslag, enligt hvilket kostnaden skulle uppgå till endast 800,000 kronor, ehuru de sedan genom andra komiterades beräkningar höjdes med 200,000 kronor? Jo, därför att det ansågs vara alldeles för dyrt för att endast afse att lappa på ett gammalt hus, och afsåg endast att åstadkomma ett provisorium. Riksdagen biföll då emellertid en af nuvarande Direktör Nordenfelt afgifven reservation. Herr Nordenfelt påstod då såväl inom Stats-Utskottet som eljest, att det förslag, Utskottet då afgaf, och der det Jacobssonska förslaget förordades, vore alldeles för dyrt för en så provisorisk åtgärd som en tillbyggnad af riksdagshuset, afsedd för ungefär 20 à 30 års tid. Herr Nordenfelt beräknade att en sådan tillbyggnad skulle kosta endast 300,000, och sålunda mer än 500,000 kronor skulle kunna besparas. Det var också på detta hans uttalande som Riksdagen ingick på Herr Nordenfelts förslag, då man derigenom kunde nedbringa kostnaden så högst betydligt. Man beslöt således att åter öfverlemla denna fråga till Fullmäktige i Riksgäldskontoret för vidare utredning, och Fullmäktige voro kloka nog att öfverlemla densamma just åt Herr Nordenfelt, som lofvat att en sådan nedsättning var möjlig. Han erhöi som biträde en arkitekt och en byggmästare, och resultatet af deras arbete föreligger nu i ett förslag, som i min tanke är mycket sämre än det redan kasserade, men i afseende på kostnaden fullt ut lika stort. Nu säger Stats-Utskottet, att det torde vara möjligt att nedbringa kostnaderna under hvad komiterade föreslagit eller till 800,000, men dervid är att märka, att komiterade — och under deras betänkande har Herr Nordenfelt sjelf satt sitt namn — sagt, att under förutsättningen af att Riksdagen fattar beslut i denna fråga *tidigt* under Riksdagen, skulle Första Kammarens sal kunna vara färdig till år 1885 och Andra Kammarens sal till år 1887. Men, säger Stats-Utskottet, vi vilja hafva alltsammans färdigt 1885, ehuru man nu fattar beslut i frågan just i slutet af Riksdagen, således raka motsatsen af hvad komiterade förutsatt, och ändå har Utskottet ansett sig kunna beräkna kostnaderna lägre än komiterade ansett dem uppgå till.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.

(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Detta är ett egendomligt sätt att gå till väga för nedbringande af kostnaderna, men det är i alla fall icke det egendomligaste; ty jag ber att få erinra derom, att i komiterades förslag, som uppgick till öfver 800,000 kronor, ingick icke någon afsevärd förändring af det s. k. Hebbeska huset. Inom Stats-Utskottets riksgäldsafdelning, der denna fråga först behandlades, ansåg man dock en sådan förändring nödvändig, ehuru densamma icke ingick i komiterades förslag. Man tillkallade därför arkitekten Jacobsson, som varit med om att uppgöra förslaget, och han upplyste att denna förändring ginge ganska väl för sig, men i så fall måste kostnaderna ökas med 100,000 kronor eller så, utöfver hvad komiterade föreslagit. Detta gick naturligtvis icke an, ty derigenom skulle man afskräckas från hela företaget. Herr Jacobsson fick då uppdrag att utarbete ett nytt förslag, och resultatet deraf blef, såsom säges i Utskottets betänkande, att en större förändring å Hebbeska huset måste ega rum, utöfver hvad komiterade förut beräknat. Nu anser Utskottet sig detta oakadt kunna nedsätta kostnaden till 800,000 kronor, ehuru komiterade ansett att kostnaden, utan denna förändring af Hebbeska huset, och med längre tid för arbetets utförande, skulle uppgå till 844,000 kronor. Jag tror därför, att huru man än räknar, vare sig man litar på komiterade eller Utskottet, kan man dock icke tänka sig att få detta arbete utfördt under en million, isynnerhet om man tillägger hyra för de lägenheter, som under arbetstiden måste anskaffas för Riksdagens afdelningar.

Det är icke synnerligt många år sedan Riksdagen nödgades kosta på denna byggnad icke så obetydliga summor för byggande af den s. k. sammaanbindningsbanan och flyglarnes tillbyggnad. Nu skulle dessa naturligtvis genast rifvas, oakadt dessa stora summor förut nedlagts derpå. Stats-Utskottets ordförande lemnade i fjor en uppgift på kostnaderna för anskaffande af desamma, hvaraf framgick, att denna lappningskostnad uppgick till många hundra tusen kronor, men ju mera man lappat, ju mera öfvertygad och enig har man blifvit i den åsigtten, att riksdagshuset icke är ändamålsenligt, utan att ett nytt sådant oundgängligen behöfves. Måne det då är skäl att längre fortsätta dessa experiment, som gifvit så dåliga resultat? För min del anser jag det åtminstone icke vara klokt och med god hushållning förenligt.

Ett ytterligare skäl att afslå den gjorda framställningen ligger deri, att i det betänkande, som Kammaren nyss bifallit, nemligen om den Kongl. teatern, Utskottet omtalat möjligheten att använda Kongl. teaterns tomt till annat allmänt ändamål än det nuvarande. I full öfverensstämmelse med detta uttalande och under förutsättning af möjligheten af en framställning till Riksdagen i sådant syfte, tror jag för min del att denna plats skulle särdeles väl lämpa sig för ett nytt riksdagshus, i synnerhet då man betänker, att denna tomt är tillräckligt stor för inrymmande afven af lokal för Riksbanken. Riksdagen kunde sålunda få båda sina önskningsmål uppfyllda, och naturligtvis blir det ofantligt mycket billigare, om båda byggnaderna kunde förenas i en, än om de skola uppföras hvar för sig. För min del tror jag sålunda det vara välbetänkt af Kammaren att icke besluta nedläggande af en million kronor på den här föreslagna ombyggnaden, förrän vi sett, hvilket svar Kongl. Maj:t kan komma att gifva i fråga om de Kongl.

teatrarnes användning för framtiden. Jag anser det vara allt skäl att uppskjuta frågans afgörande ännu ett år, i afvaktan på svar på denna viktiga framställning. Om Utskottets hemställan allenast afsåge en tillfällig åtgärd för afhjelpande af de värsta bristerna i vårt nuvarande riksdagshus, som, på sätt en talare på kalmarbänken förlidet år antog, skulle komma att kosta ett jembörelsevis mindre belopp, då skulle jag icke hafva haft något att deremot erinra, men Utskottets förevarande förslag, som äfven afser en blott provisorisk åtgärd, anser jag vara för dyrt, och därför har jag icke heller kunnat dela Utskottets uppfattning. Nu vet jag naturligtvis icke, hvilket svar Kongl. Maj:t kan komma att gifva på Riksdagens framställning angående den Kongl. teatern. Jag skulle dock innerligt önska, att Riksdagen finge det svar, att den finge användas till annat ändamål än teater, och jag tror, att användningen af denna plats på det sätt jag tänkt mig skulle blifva det billigaste sättet att lösa denna fråga.

När jag sålunda yrkar afslag på Utskottets hemställan, vill jag dock på samma gång uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att söka minska de olägenheter, som med de nuvarande lokalerna äro förenade. Det klagas, såsom vi alla veta, bland annat öfver bristande utrymme för Utskotten, och de tillfälliga Utskotten nödgas i brist på annan plats ibland begagna klubblokaler för sina sammanträden. Likaså klagas öfver trängsel i restaurationslokaler, der man ofta får vänta ganska länge, innan man kan lyckas få en plats att sitta, i synnerhet efter plenum i Kamrarne. Jag föreställer mig, att Fullmäktige i Riksgäldskontoret möjligen skulle för dessa bristers förminskande, om icke afhjelpande i sin helhet, kunna vidtaga åtskilliga åtgärder, hvilka skulle kosta ganska föga. Så finnas t. ex. i det nuvarande riksdagshuset rätt många lokaler, som äro upplåtna till bostäder. Det torde kunna ifrågasättas, om det icke vore skäl att använda några af dess lägenheter för Riksdagens eget behof. På samma sätt torde måhända rum för justitieombudsmannen kunna beredas i Riksgäldskontorets hus, och sålunda äfven hans nuvarande lokal användas för Riksdagens behof. Derjemte borde Fullmäktige i Riksgäldskontoret lemnas uppdrag att tillse, huruvida icke något ökad utrymme kunde vinnas i Kamrarne, t. ex. genom borttagande af skärmen här bakom, hvilken, såsom åtminstone de af Kamrarnes ledamöter, som varit en längre tid vid Riksdagen, torde erinra sig, icke fans från början, utan inrättades för att derigenom bereda Kammaren ett samtalsrum. Men sedan vi nu efter den s. k. sammanbindningsbanans inrättande fått annat samtalsrum, torde skärmen utan skada kunna borttagas. Äfvenså torde i fråga om luftvexlingen inom Kamrarne en del åtgärder kunna vidtagas, och äfven i öfrigt böra i det gamla riksdagshuset kunna åstadkommas åtskilliga förbättringar, hvilka kunna vara af nytta under den tid dessa lokaler måste begagnas, äfven om man beslutar uppförande af ett nytt riksdagshus. Ty under alla förhållanden skall väl Kammaren få sitta kvar i sina nuvarande lokaler, till dess de fått några andra.

Jag vill af dessa skäl anhålla att få framställa ett förslag i den af mig nu antydda rigtning. Om detta mitt förslag ej skulle komma att vinna understöd, så kommer jag att sluta mig till dem, som yrka

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset. (Forts.)

rent afslag å Utskottets förslag, men vill för närvarande anhålla om bifall till detsamma. Mitt förslag lyder sålunda:

att Riksdagen måtte, med afslag å Stats-Utskottets framställning, uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att före nästa riksdag låta bereda det ökade utrymme för Riksdagen, som kan åstadkommas genom användande för ändamålet utaf flere eller färre af de till bostadslägenheter och embetslokaler i riksdagshuset upplåtna rum, samt att i öfrigt låta verkställa de förändringar inom Kamrarnes plenisalar, som må kunna afhjelpa de mest öfverklagade olägenheterna i afseende å dessa salars utrymme och luftvexling, och att Fullmäktige må för detta ändamål af Riksgäldskontorets medel använda högst 15,000 kronor.

Herrar *N. Nilsson* i Vrångebol, *Hedlund*, *Magnus Jonsson*, *Johannes Jonson*, *J. Andersson* i Baltorp och *Borg* förenade sig med Herr *Liss Olof Larsson*.

Herr *Hæggström*: Herr Talman! Då Riksdagen i fjor ingick på Herr Nordenfelts reservation, så skedde det, såsom redan en talare förut påpekat, därför att han i sin reservation försäkrade, att det skulle blifva så stor besparing, om man icke antog det Jacobssonska förslaget, utan såge tiden an och utredde frågan. Han icke endast i Stats-Utskottet yttrade, att en stor besparing skulle kunna åstadkommas; han yttrade jemväl till protokollet i Första Kammaren följande ord, som jag skall bedja att få uppläsa:

»Det är alldeles icke min mening att genom antagande af mitt förslag en ny kretsgång skulle begynna, utan hvad jag begärt är att få ett billigare förslag i mindre skala. Att spara åtskilliga hundratusen kronor, kanske mer än en half million, tyckes mig vara ett mål, som är väl värdt ett års uppskof. Man behöfver icke frukta att de, som påyrka den drygare kostnaden, skola vinna majoritet på denna korta tid — våra tillgångar växa icke så hastigt — utan vi kunna vara öfvertygade om, att vi, som önska en billigare byggnad, äfven nästa år skola vara i majoriteten.»

Detta var Herr Nordenfelts egna ord i Första Kammaren. Nu har han sjelf suttit i den komité, som behandlat förevarande ärende, och efter hans förespeglingar skulle vi hafva fått ett förslag, som uppgått till ett par, trehundra tusen kronor, men nu se herrarne, att hans förslag går upp till 844,000 kronor. Någon tillit till dylika förslagsställare kan jag för min del icke hysa. Följden deraf är, att jag måste yrka afslag på ett förslag, framkommet från honom, och jag måste så mycket mera göra detta, som jag från flere håll och från sakkunnige personer hört, att det icke torde stanna vid dessa 800,000 kronor, utan att man ganska sannolikt torde få tillägga ännu ett par hundratusen kronor. Och hvad skulle vi då dermed hafva vunnit? Jo, på sätt Herr *Key* redan yttrat, skulle, oberäknadt det obehag, som under kanske 4, 5 år komme att drabba oss, medan vi under byggnadstiden finge nödortfigt inrymmas på andra ställen, vi med uppoffring af en million endast hafva vunnit en frist af 25 år, ty längre skulle ej huset sedan räcka.

En sakkunnig person, som i fjor tillhörde Första Kammaren, men

som vi nu hafva äran räkna till denna Kammare, och hvilken jag har allt skäl att anse vara en till bedömande af dylika saker fullt kompetent person, har nyss påvisat åtskilliga brister i detta förslag och i stället förordat det Jacobssonska förslaget, som han förklarar mycket väl skola kunna utföras för den beräknade kostnaden, och jag tror honom i detta så mycket mera, som han i Första Kammaren till protokollet förklarar att, derest sistnämnda förslag skulle blifva antaget, han vore villig att åtaga sig förslagets utförande och icke allenast gå ut dermed, utan äfven förtjena något dertill. Jag ser deruti en garanti för att det Jacobssonska förslaget åtminstone icke skall gå öfver dessa 800,000, hvaremot det nu i Utskottets förslag föreliggande kanske kommer att gå upp till en million.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Betrakta vi närmare sjelfva förslaget, så se vi på ritningen öfver samlingssalarne, huru trappuppgångarne blifvit lagda, så att, äfven om de skulle komma att mattbeläggas, surr och buller icke kan undvikas samt att det alltid måste blifva dragigt för dem, som sitta i närheten af dessa trappuppgångar. Det förvånar mig verkligen, att man kunnat komma och bjuda oss på någonting dylikt; det gamla har varit eländigt nog och skulle man då, när det är fråga om att bygga något nytt, ställa till samma elände igen? Vore här fråga om något alternativ, så skulle jag således obetingadt gå in på det Jacobssonska förslaget, som åtminstone bereder utrymme för någon längre tid, hvaremot detta förslag, som Stats-Utskottet tillstyrkt, skulle gifva oss en byggnad, som icke räckte mer än 25 år.

För öfrigt, så, ehuru jag egentligen icke är byggnadskunnig, har jag åtminstone betalt så mycket till byggnader, att jag säkert vet, att när man börjar att lappa på gamla hus, så tager det aldrig någon ända; sedan man väl gjort en reparation, är man otillfredsstäld med den; på sådant sätt blir kostnaden långt större än om man rifvit ned det gamla och efter en gifven plan, samt sedan man noggrant afvägt fördelar och olägenheter mot hvarandra, uppfört ett nytt hus.

För min del skulle jag vara mest böjd för att gå in på Friherre v. Krämers reservation, att det gamla huset skall rifvas och ett nytt byggas på samma plats som det nuvarande. I öfrigt vill jag upprepa, att det Jacobssonska förslaget synt mig mycket tilltalande.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Nils Petersson: Ehuru jag icke antecknat mig som reservant mot Stats-Utskottets förslag, delar jag dock icke de åsikter, Utskottet här framställt, och vill derföre med några ord redogöra för min mening i frågan.

Jag har icke frångått den åsigt jag uttalade i fjor, då, såsom herrarne minnas, jag biträdde Direktör Nordenfelts reservation, hvilken ock af Riksdagen bifölls. Denna reservation gick ut på att med en mindre tillbyggnad och med mindre kostnad åstadkomma en tillfällig hjälp mot de tränga lokalerna inom det nuvarande riksdagshuset, till dess man hunnit bygga ett nytt. Jag är af den åsigt, att man framdeles bör bygga ett nytt hus för Riksdagen, men jag kan icke nu följa med Herr Nordenfelt i alla hans vidlyftiga beräkningar, hvilka slutat

Ang. ombyggnad af riksdagshuset. med att hans förslag nu blifvit lika kostsamt, om icke kostsammare, är det af Slottsarkitekten Jacobsson i fjor uppgjorda.

(Forts.)

Jag frågar då: »hvad är det egentligen vi vilja och hvad äro vi inom Riksdagen mest i behof af?» Enligt min tanke, andra lokaler, andra plenisalar för såväl Första som Andra Kammaren. Då uppstår den frågan: »huru bör man lättast och på samma gång billigast kunna afhjelpa detta?» Man svarar då: »Det är bäst att bygga ett nytt riksdagshus». Det kan nog vara det rättaste; men då möter en annan svårighet, nemligen den plats, der detta hus bör byggas. Den ene vill hafva det förlagdt i sjön här bredvid, den andre på höjden der borta i ändan af Riddarholmen, den tredje på Helgeandsholmen och den fjerde der Kongl. Stora teatern nu står. För min del anser jag det nya riksdagshuset ännu icke på länge är att motse, då man ju behöver en lång tid för att få klart för sig, hvar det lämpligast bör byggas. Men då uppstår återigen den frågan: »kunna vi vänta så länge här i det gamla huset tills det nya blir färdigt?» Jag tror att man derpå måste svara: nej! Men skall man då kasta ut en million kronor på en ombyggnad af detta hus — oaktadt man i förslaget talar om 800,000 kronor, tror jag dock att det icke går af för mindre än en million kronor — eller skall man, såsom en reservant föreslagit, hos Riksgäldsfullmäktige begära utredning om lämpligheten att få rifva ned det nuvarande huset och på samma plats bygga ett nytt? I båda fallen mötas vi af ganska stora svårigheter. Jag skulle icke hafva något emot att man refve ned detta hus till grunden och sedan uppförde ett nytt på samma plats, ty jag anser denna plats vara särdeles förmånlig, men hvar skall Riksdagen under denna tid uppehålla sig? Den frågan blir icke lätt att besvara. Att, såsom Utskottet föreslagit, göra en tillbyggnad till det gamla huset tror jag skulle kosta mera än det smakade. Jag ber derföre få fästa Herrarnes uppmärksamhet på ett förslag, som jag i denna fråga skulle vilja framställa; jag tror nemligen att man skall kunna »lappa» det gamla huset på ett billigare sätt än Stats-Utskottet föreslagit. Om Herrarne vilja höra på huru jag tänkt mig saken, tror jag det icke skulle vara svårt för hvar och en, om han också icke är fackman, att sätta sig in uti och bedöma denna fråga, som är af så stor vikt och intresse för oss sjelfva.

Genom att inne på gården, under den nuvarande s. k. sammanbindningsbanan, slå ett par hvalfbågar i jemnhöjd med kamrarnes golf och utflytta den södra väggen cirka 10—15 fot, en sak, som inom båda Kamrarne lätt låter sig göra, skulle man erhålla ett fullt lika stort utrymme som genom den af Utskottet föreslagna ombyggnaden. Man behöfde då icke borttaga något enda fönster eller rum i de undre våningarne, och att få in ljus vore äfven ganska lätt. Det kunde ske genom att ett eller två fönster i öfra våningen komme att bortgå af de många fönster, som finnas i de rum, hvilka innehafvas af Justitieombudsmannen; och det kunde ske utan saknad, alldenstund dessa rum äro belägna åt södra sidan. Uti Första Kammaren skulle en liknande utvidgning kunna försiggå utan synnerligt inkräktande på nu befintliga områden.

Genom det af mig i korta drag framställda förslaget skulle man erhålla en lämplig utvidgning af våra samlingssalar, utan att behöfva

rifva ned någon af flyglarne. Den kostnad, som dertill skulle åtgå, tror jag icke skulle stiga öfver 100,000 kronor. Man hade dessutom den stora fördelen att icke behöfva, hvarken för Utskotten eller Kamrarnarne, se sig om efter lämpliga lokaler. Arbetet kan fullbordas på en enda sommar, och man får lokaler, uti hvilka Riksdagens båda Kamrar kunna arbeta ännu i 20—30 år. Är man då tillika så försigtig att ärligen under tiden aflägga etthundratusen kronor till en byggnadsfond tills denna vuxit till 1½ million, kan man ju då börja bygga det nya riksdagshuset. Detta är min plan, och jag anser den vara realiserbar, endast man har litet god vilja dertill.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Jag gaf i Utskottet Direktören Nordenfelt en lexa för det att han icke framstälde detta mitt förslag i fjor. Men han svarade mig lakoniskt, att de byggmästare, med hvilka han i saken talat, ansett att byggnaden skulle blifva alldeles för tarflig för Riksdagen och ful. Jag medger väl, att den icke skulle blifva synnerligt vacker; men den blir ändamålsenlig och lemnar tillräckligt utrymme; man skulle nog kunna hjälpa sig dermed, tills ett nytt riksdagshus bunnit uppföras. Jag tror, att det vore klokast och bäst att gå till väga på detta sätt. Under sådana förhållanden kommer jag till samma resultat, som Herr L. O. Larsson, men jag anser att den summa, som han föreslagit eller 15,000 kronor, bör förhöjas. Ett förslagsanslag af, om jag får säga, 100,000 kronor torde emellertid blifva för ändamålet tillräckligt; kostnaden bör icke kunna gå derutöfver. Vid arbetets utförande kan man gå så till väga, att man den ena sommaren slår upp hvalfbågen och den andra sommaren tager bort väggen och gör inredningen. Man kan invända, att dessa förändringar icke heller uppfylla ändamålet, icke åstadkomma bättre samlingssalar än de nuvarande; men jag tror dock att samlings-salarne då blifva precis lika bra som de föreslagna nya kamrarnarne. Enligt min åsigt skulle man således taga bort väggen på ena sidan af salen och sedan äfven glasskåpet, hvarigenom salen kan göras längre. Talmansbordet kan derefter placeras antingen å den sida af salen, der det nu står, eller å en af långsidorna, såsom förhållandet skulle blifva i den af Utskottet föreslagna samlingssalen. Dessa förändringar medföra icke så stora uppostringar som Utskottets förslag; men man kommer ändå till ett resultat, som, enligt hvad jag tror, är det bästa.

Jag anhåller att få framställa samma yrkande som Herr L. O. Larsson, men med det tillägg att ett anslag af 100,000 kronor ställes till Fullmäktiges i Riksgäldskontoret förfogande.

Herr Axel Key: Föreliggande förslag har här rönt så ringa sympatier, att jag vid dess kritiserande kan fatta mig helt kort. Det synes mig vara lika otillfredsställande både ur den estetiska, ändamålsenlighetens och den ekonomiska synpunkten. Ur estetisk synpunkt kan det, enligt min mening, svårligen försvaras. Om man ser på ritningarne, så tager förslaget sig väl rätt vackert ut. Men på den för oss framlagda façadritningen ser man ej den fula puckel och det utsprång, som det Hebbeska huset åstadkommer och som i verkligheten kommer att blifva mycket vanprydlig. Ur bekvämlighetens synpunkt har förslaget ju här helt nyss blifvit närmare granskadt, så att jag icke behöfver derpå mycket inlåta mig. Jag vill endast framhålla den tränga gär-

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

den och de mörka prång, hvilka å den liksom annorstädes förefinnas, de mörka trapporna och mindre lämpliga entréerna, särskildt den olämpliga ingången till Andra Kammarens samlingssal med det aflägsset belägna kapprummet. Men framför allt bör från denna synpunkt tagas i betraktande, att den vinst, som erhålles genom Kamrarnes utvidgning, blir ytterst obetydlig. Samlingssalarne blifva visserligen något större än de nuvarande. Men detta är också den enda fördel, som förslaget medför. Ty sjelfva platserna blifva såsom förut alldeles för tränga, och anordningen af dem är afgjordt sämre än nu. Man behöfver blott kasta en blick på ritningarne för att finna, huru olämpligt de flesta af Kammarens ledamöter blifva placerade så väl i förhållande till hvarandra som till talmansborden. I verkligheten äro ledamöterna nu bättre placerade än de skola komma att blifva i det föreslagna nya riksdagshuset. Och den vinst, som skulle uppkomma derigenom att samlings-salarne skulle blifva större, synes mig sålunda vara af så litet värde, att man ingalunda för den bör göra den stora uppoffring, som här är ifrågasatt.

Hvad utrymmet för Utskotten beträffar, så vill jag icke närmare kritisera förslaget härutinnan. Men jag ber dock få säga, att den förbättring, som i detta hänseende skulle genom förslaget åstadkommas, uppenbarligen är så ringa, att den icke heller kan vara värd mycken uppoffring.

Gå vi nu till den ekonomiska synpunkten, så befinnes det att här är i fråga att lägga ned bortåt en million kronor på ombyggnaden. Läger man härtill värdet af de gamla byggnaderna, uppgår hela kostnaden till 1,800,000 kronor. Denna kostnad synes mig vara alldeles för hög för en byggnad, som skulle så litet motsvara de anspråk, som svenska Riksdagen kan hafva på att vara drägligt och ändamålsenligt logerad. Dessutom bör äfven tagas i betraktande, att ombyggnaden endast är afsedd för en tid af 30 år. Fastän förut icke ledamot af Riksdagen har jag med mycket intresse följt de förslag till riksdagshus, som det ena efter det andra framkommit. Största svårigheten har väl, såsom jag tror, legat deri att man icke funnit någon lämplig plats för att derå uppföra en nybyggnad. Jag tror dock, att man skall kunna finna en sådan, som fullt motsvarar ändamålet, om man blott icke är alltför ifrig att komma till ett hastigt slut på hela denna fråga. En nybyggnad måste alltid blifva mera bekväm och ändamålsenlig samt mera tillfredsställande såväl i arkitektoniskt och estetiskt som äfven i ekonomiskt hänseende än en ombyggnad. Hvar och en känner af erfarenheten, huru dyr en ombyggnad i regeln blir utan att dock med den vinnes full ändamålsenlighet. Jag har egentligen begärt ordet för att fästa uppmärksamheten å en plats till nytt riksdagshus, hvilken enligt min åsigt är i många hänseenden särdeles lämplig, men åt hvilken man förut icke rättat sin uppmärksamhet. Denna plats är den större af veterinärinstitutets gamla tomter invid Ladugårdslandsviken. Den tillhör staten och är, så vidt jag vet, genast för ändamålet disponibel. Man kan väl anmärka, att denna plats är något aflägsset belägen från embetsverken, i fall man sätter vikt derpå att riksdagshuset skulle ligga i omedelbar närhet af dessa. För min del kan jag dock icke förstå, att fördelen häraf är så stor, att man bör tillägga denna

omständighet en afgörande betydelse. Genom telefon kan man ju nu meddela sig aldeles oberoende af afståndet, och ville man hafva något transporteradt från ett embetsverk till riksdagshuset, skulle ej många minuter mera än nu krävas för en dylik transport, om riksdagshuset låge på den af mig föreslagna platsen. För öfrigt är denna plats icke belägen mycket längre bort från centrum i hufvudstaden än den tomt-plats, hvarå det nuvarande riksdagshuset är uppfördt. Hela skilnaden, om vi antaga Gustaf Adolfs torg såsom utgörande detta centrum, är Norrbros längd. Dessutom erbjuder tomtens läge stora fördelar. Den är, såsom Herrarne veta, fritt och öppet belägen med den nya esplanaden och sjön framför sig. Utan tvifvel är den således en af Stockholms vackraste platser, och den skall i framtiden än mera blifva detta. Den stadsdel, der detta nya riksdagshus blefve beläget, Ladugårdsländet, går raskt framåt, och riksdagsmännen skulle der bättre än i det nuvarande riksdagshusets omgivning ha tillfälle att erhålla sunda och bekväma bostäder för moderat pris. Hvad utrymmet beträffar, kanske man föreställer sig att tomten i fråga icke har tillräckligt sådant att erbjuda. I det hänseendet ber jag få upplysa, att under det den nu föreslagna tillbyggnaden till riksdagshuset skulle betäcka en areal af omkring 24,000 kvadratfot, den gamla veterinärtomten har en yta af 80,000 kvadratfot. Således lider det intet tvifvel att icke å sistnämnda tomt skulle kunna uppföras ett bekvämt och ändamålsenligt riksdagshus. Såväl genom ångbåtar som spårvagnar skulle detta dessutom komma att stå i en lätt förbindelse med de öfriga delarne af hufvudstaden.

Skall ett nytt riksdagshus uppföras, så önskar och hoppas jag, att det bygges så, att det icke blott blir en prydnad för Sveriges hufvudstad, utan att det äfven genom sitt yttre motsvarar hvad det är eller det hus, der den svenska Riksdagen residerar — ett anspråk, som nu föreliggande förslag till ombyggnad af vårt gamla riksdagshus ingalunda uppfyller. Ett monumentalt riksdagshus förlagdt på den af mig föreslagna tomten skulle presentera sig förträffligt i fonden af det vackra perspektiv, som inåt Ladugårdsländsviken vid inseglingen till hufvudstaden öppnar sig för blicken. Jag har velat fästa uppmärksamheten på denna tomt såsom, enligt min tanke, fullt lämplig för ändamålet. Den enda invändning, som skulle kunna göras deremot, nemligen att platsen är något aflägsen från embetsverken, kan jag, såsom jag nyss anförde, ingalunda tillmäta någon afgörande vikt. Jag hoppas, att Kammerarens medlemmar må anse förslaget förtjent af att tagas i öfvervägande, och särskildt uppmanar jag hvar och en, som ej närmare känner till den föreslagna tomten, att vid tillfälle taga denna i närmare betraktande.

För närvarande ber jag att få förena mig med Herr Liss Olof Larsson i det af honom framställda förslaget.

Herr Gumælius: Under min föregående riksdagsmannatid har jag knappast lemnat något tillfälle obegagnadt att uttala min mening i denna fråga samt utropa mitt »Carthago est delenda». För närvarande äro verkligen förhållandena inom vårt riksdagshus sådana, att de näppeligen kunna fördragas, ehuru man väl måste foga sig i det nöd-

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

vändiga. Jag förenar mig derföre med dem, som, i fråga om ett nytt riksdagshus, såsom sitt mål uppställa ej mindre ett godt läge och tidsenliga anordningar, än äfven ett byggnadsätt, som gör det blifvande riksdagshuset till hvad det bör vara i ett konstitutionelt konungarike — till den *andra* byggnaden i landet. Jag hade äfven trott, att när ett förslag till ombyggnad af vårt riksdagshus på allvar komme å bane, jag skulle vara färdig att, äfven med uppoffring af ett och annat af dessa önskningsmål, sluta mig dertill, för att åtminstone vinna någon förbättring. Men det nu i detta afseende framlagda förslaget anser jag vara alltför dåligt. Enligt bifogade planritningar skulle de nya samlingslokalerna blifva förlagda på en bakgård eller, rättare, på tvenne bakgårdar, sammanslagna till en. Detta är icke mycket tilltalande för mig. Dessutom skulle Kamrarnes båda samlingssalar blifva rektangulära, hvilket rent af vore egnadt att väcka åtlöje, då vi veta att numera öfverallt annorstädes dylika salar byggas halfcirkel- eller ellipsformiga. Utom detta grundfel skulle det blifva ganska knappt om utrymmet i de föreslagna samlingssalarna; vi skulle med hänsyn till sittplatserna icke vinna en tum på bytet. Men nog borde en riksdagsman kunna göra anspråk på att vid sin pulpet vara i tillfälle att göra sina anteckningar eller nedskrifva ett yrkande. Som det nu är, är det alldeles för trångt, och i det föreliggande förslaget har man icke ansett sig böra göra någon ändring till det bättre ens i detta afseende.

En annan sak. Ett representanthus bör väl i allmänhet vara sådant, att man utan att nödgas slå ned ögonen kan tala om i hvilken stil det är uppfördt. Antager man detta byggnadsförslag, så kan väl sedan riksdagshusets byggnadsstil med allt skäl kallas den »Bergholmska».

Jag förmodar, att åtskilliga af Herrarne hafva varit i Upsala och hört talas om den nu affidne kursor Bergholm derstädes. När någon kom och ville hyra rum af honom, frågade han: huru många rum behöfver ni? Sedan man nämnt sitt behof, svarade Bergholm: det skall vara färdigt om tre veckor och så byggde han upp i flera omgångar den mest besynnerliga gyttring af hus, som man kan tänka sig. Riksdagen har gjort på samma sätt som Bergholm, fastän den naturligtvis byggt mycket högre och ståtligare, men den Bergholmska stilen har den likväl användt och nu är fråga om att dermed fortsätta.

Det framställdes af en talare, som nyss hade ordet, ett förslag om en annan plats för ett riksdagshus, hvilket förslag var ganska tilltalande. Det är dock för eget att när man talar om ett nytt bankhus eller nytt riksdagshus, så råkar man ut antingen för Scylla eller Charibdis. Antingen måste vi hafva qvar de gamla, dåliga och nödtorftigt lappade lokalerna, som vi nu hafva, eller ock skola vi nödvändigt sätta den frågan i samband med flyttning eller inköp af ett stall! Det är den slagruta, man har, när man skall se ut plats för sådana hus: antingen skall man bebygga en nuvarande stallplats eller ock skall man tillbyta sig en sådan. Så har varit förhållandet med nära nog alla planer, så vidt de rört hus för Riksdagen eller banken. Jag vill icke säga att jag har något emot den nyssnämnde ärade talarens förslag att lägga riksdagshuset på den förra veterinärtomten, men nog förefaller det mig egendomligt. Detta är nu det andra stall-förslaget vid denna riksdag.

Jag hade tänkt att något vidare inlåta mig på sjelfva frågan, så-
dan hon nu föreligger, men jag kan icke behöfva det, då alla talare,
som haft ordet före mig, yttrat sig i blott en enda rigtning. Jag fin-
ner äfven med ledsnad, att nämnda förslag är alldeles oantagligt och
jag får därför yrka afslag derå. Jag skulle dock hellre vilja fram-
ställa ett yrkande, hvarigenom frågan skulle fortfarande kunna hållas
vid lif, men det är svårt att finna rätta formen för något sådant för-
slag. Jag vill likväl uttrycka min önskan att, när, såsom jag förmodar,
denna fråga kommer att falla, jag icke för min ringa del må hafva på
mitt samvete att vi under en längre tid icke komma till något resultat.
Ty påtagligt är, att vi sätta bort så mycken tid och vi lemna obeaktade
så många goda skäl, därför att vi hålla oss kvar i den nuvarande
i akustiskt och optiskt hänseende samt i fråga om luftvexlingen nästan
omöjliga lokalen, vi förlora derpå, säger jag, så betydligt, att om förlusten
evalverades i penningar — mycket kan ändock icke evalveras i penningar
— skulle det visa sig att vi hade mycket väl råd att bygga ett ändamåls-
enligt hus, äfven om man, såsom det i fråga om ett sådant hus är nödvändigt,
icke får räkna för noga med 100,000-talen, till och med icke räkna
på en eller annan million för att få något verkligt godt och svenska
nationen värdigt hus för riksförsamlingen. Jag föreställer mig, att man
för det närvarande befordrar saken bäst genom att bifalla Herr Liss
Olof Larssons förslag, och jag ämnar göra det i den förhoppning att
vi efter denna interimsåtgärd måtte i den stora frågan snart komma
till ett resultat, som är fullt ändamålsenligt och nöjaktigt.

Ang. ombygg-
nad af riks-
dagshuset.
(Forts.)

Herr Jöns Rundbäck: Jag har begärt ordet af tre anledningar.
Den första är att jag vill göra min ärade vän, Herr Ola Andersson, till
viljes i hans önskan att hvar och en skulle uttala sin mening för att
man skulle kunna få veta, såsom man säger, hvar landet är beläget.
Den andra anledningen var att jag ville instämna med Herr Walle-
nius, hvars sakrika utredning visade att den föreslagna tillbyggnaden
skulle vara alltför provisorisk samt dessutom blifva dyrbar och oändamåls-
enlig. Derjemte ber jag att få instämna med Herr Liss Olof Larsson,
men anhåller dock att få för egen del tillägga några ord; detta
var den tredje anledningen, hvarför jag begärde ordet.

År 1866 omkring 3 veckor efter det nya representationsförslaget
antagande tog jag mig friheten att i Bondeståndet väcka en motion,
som remitterades till Stats-Utskottet, derom att man skulle vidtaga åtgärder
för byggande af ett nationen värdigt representanthus. Men
ställningen var då sådan, att de förut sjelfskrifna stånden, som skulle
afgå, icke ville bygga åt en representation, som icke vidare ville veta
af dessa stånd, hvarföre de sade, att om vi nu beslutade bygga ett hus
åt den nya representationen, så skulle denna säkerligen kassera detta
hus, liksom vi sjelfva blifvit kasserade såsom riksstånd. Inom Stats-
Utskottet var det en ofantlig strid mellan en mängd olika åsikter, och
följden blef att man beslöt att reparera det gamla riksdagshuset och
förvandla Borgareståndets samlingssal till Första Kammarens rum samt
Bondeståndets lokal till Andra Kammarens rum. Sedan har man på
den saken plottrat bort omkring 900,000 kronor; men ändock blir det
sämre för hvarje år. Mången sade 1866, att det skulle blifva alltför

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

dyrt att bygga ett nytt hus; men jag tror att det skulle hafva varit ganska godt att nu hafva dessa här nedlagda 900,000 kronor qvar för att dermed bidraga till byggandet af ett nytt riksdagshus, hvilket ju förr eller senare måste ske. Sedermera hafva flera dylika förslag varit å bane; den ene har velat förlägga riksdagshuset på en plats, den andre på en annan. Hvad det gamla riksdagshuset beträffar, har man äfven der sökt rangera på bästa sätt. Vi hafva fått luftvexlingsapparater och särskilda personer hafva antagits för luftvexlingens reglerande, men det har ej afhjelpat olägenheterna, tvärtom hafva de nästan blifvit större än förut. Nu är frågan, huruvida det verkligen skall blifva något nytt riksdagshus eller icke, om man skall bygga ett nytt ändamålsenligt och för framtiden tillräckligt riksdagshus eller endast reparera det gamla för en tid af trettio år; det är den frågan vi nu skola besvara. Då det icke är fråga om att bygga någon tegellada eller något uthus, utan en så vigtig byggnad som ett riksdagshus, så tror jag vi böra se till, att vi kunna bygga för framtiden för billigt pris och på en lämplig plats. Om vi lyssna till Herr Liss Olof Larssons förslag, så uppfylla vi dessa vilkor.

För några år sedan, då jag satt på riksgäldsafdelningen i Stats-Utskottet, framlade jag ett förslag till byggande af nytt riksdagshus och, utan att på något sätt vilja tillmäta mig något synnerligt förutseende eller någon större insigt i ämnet, ansåg jag likväl redan då, att det finnes ingen mera passande plats för ett sådant ändamål än operahusets tomt, hvars område är alldeles tillräckligt till uppförande af en byggnad, som kan inrymma såväl Riksdagen som Riksbanken. Antingen man nu vill hafva en Kongl. teater eller icke, hvarom tankarne synas delade, så är dock det visst, att operahuset är statens byggnad, hvaröfver staten eger att disponera. Om man beslutar sig för att anlägga riksdagshuset der, har man således redan en tomt, värd en miljon, för intet, äfvensom en stor del byggnadsmaterial för bättre pris än eljest. Vill man hafva en nationalteater, kan den ju uppföras på en annan dertill också mera passande plats, såsom jag snart skall hafva äran visa. Ett riksdagshus der får ock det bästa läge man gerna kan tänka sig och kommer att presentera sig på ett utmärkt sätt, om det bygges något så när monumentalt och ändamålsenligt. För att ej störa harmonien emellan nuvarande operahusets och arfprinsens palats façader, torde det icke heller vara nödigt röra vid operahusets främre eller åt Gustaf Adolfs torg vettande del. Den är prydlig som den är, och den blifvande hufvudfaçaden åt strömmen, likasom åt Carl XII:s torg, kan lätt sättas i stil derefter, så hafva åtminstone sakkunniga byggmästare sagt mig. Jag förmodar, att man kommer att bemöta mig med den invändningen, att der skulle blifva så mycket buller, men derpå vill jag svara, att åt strömmen och Carl XII:s torg är just ej något buller med åkning för närvarande och att, om Arsenalsgatan belägges med asfalt, man nog äfven kan undvika bullret derifrån, åtminstone lika mycket som här, der man oupphörligt kör med stora lass öfver Riddarholmen och bron här strax bredvid. Detta tror jag alltså är i verkligheten den minsta svårigheten vi hafva att öfvervinna.

Jag vill äfven påpeka en annan fördel, som man vinner genom att antaga detta förslag, nemligen att man under byggnadstiden får sitta

qvar här i orubbadt bo, intilldess den nya byggnaden blir färdig. Jag har förut också nämnt, att den billigaste planen vore att taga operahuset; och jag skall försöka att bevisa detta med några ord.

Det nuvarande riksdagshuset är värderadt till 800,000 kronor. Beräknar jag nu att i det nya riksdagshuset skulle inrymmas jemväl riksbankens lokaler, hvartill tomten mycket väl lemnar utrymme och hvarföre läget är särdeles gynnsamt, samt att de tvenne husen, hvori Riksbanken för närvarande är belägen, tillsammans äro uppskattade till äfvenledes 800,000 kronor, så har jag genast 1,600,000 kronor. Det nuvarande riksdagshuset kan mycket väl användas för sådana statens embetsverk, som nu hyra lokaler på annat håll. Ensamt för riksarkivet, som nu saknar nödigt utrymme, behöfves i motsatt fall en kostsam nybyggnad. Den våning, der vi nu sitta två trappor upp, lämpar sig synnerligt väl för riksarkivets behof. Detta hus ligger på en fri plats; om man endast leder in vatten och anskaffar behöfliga eldsläckningsapparater, så behöfver man icke heller frukta för eldfara. En sådan användning som den jag nu föreslagit är vida bättre än den nu framlagda nya planen, der man förlagt pappersföråden och biblioteket på det eldfarligaste stället i hela huset, nemligen omkring och ofvanpå ångpannerummet, och detta är väl den sämsta plan man gerna kan tänka sig.

Ett annat spörsmål som jag väntat är, hvar vi skola anlägga teatern, om operahuset ombygges till riksdagshus och riksbankshus. Jag skall icke synnerligt gifva mig in i svaromål på den frågan; men för mig ställer sig situationen på följande sätt. Vi hafva många gånger här hört talas om Helgeandsholmens ordnande; och i närvarande stund hafva Stockholms Stadsfullmäktige gått in till Kongl. Maj:t och lofvat draga försorg om kajbyggnaden deromkring emot rättighet att få disponera öfver statens andel uti holmen. Om Stockholms stad eller ett enskildt bolag, hvilket säkert med större fördel skulle åtaga sig det, vid Helgeandsholmens ordnande finge rätt fritt disponera öfver den summa, som, efter hvad mig synes, borde tillåtas, endast mot vilkor att tomt och utrymme för ett nytt teaterhus derstädes skulle lemnas, så skulle jemväl för Kongl. teatern en lämplig plats erhållas på samma gång den länge närda önskan om Helgeandsholmens ordnande på ett värdigt sätt skulle kunna uppfyllas. Här på denna holme är en passande plats för konstens tempel, der, på denna vackra, centrala punkt, der bör konstens idkare och bärare af den goda sällskapstonen umgås, der kan och bör turisten, affärsmannen och en hvar, som behöfver söka sig en stunds hvila och angenäm förströelse, böra få detta o. s. v.

Lägger jag allt detta tillsamman, vågar jag påstå, att ingen af Herarne skall kunna uppvisa någon annan bättre eller billigare plats vare sig för riksdagshuset eller operan än de nu anvisade. Der och ingen annanstädes böra ock de nya byggnaderna, enligt min åsigt, förläggas; åtminstone bör en fullständig utredning ske om riksdagshusets förläggande till angifna platsen, på sätt reservanten på dalabänken antydt.

På detta sätt skulle denna fråga kunna lösas, och jag tror, att kostnaderna derigenom blefve ganska måttliga, ja, detta till den grad, att den, som närmare begrundat mitt förslag, skulle, i min tanke, komma att förväna sig öfver dess enkelhet.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.

(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Jag skall emellertid icke längre upptaga Kammarens tid, men vill blott tillägga, att det hade i mitt tycke varit önskligt, om Liss Olof Larsson, hvars åsikter i frågan jag delar, hade föreslagit utredning af densamma i det af honom angifna syfte. Men då jag af honom gjorts uppmärksam på det ställe uti Utskottets betänkande N:o 53 angående de Kongl. teatrarne, hvilket vi nyss bifallit, der såsom en möjlighet förut-sattes inställandet af deras verksamhet och »*byggnadernas användning för andra ändamål*», hvilka ord naturligtvis komma att inflyta uti Riksdagens skrivelse, och då Kongl. Maj:t icke lär blifva alldeles okunnig om hvad som här yttrats i frågan, samt vederbörande antag-ligen komma att taga i öfvervägande frågan om, hvartill operahuset under nyssnämnda förutsättning skall begagnas, så tror jag, att vi kunna till nästa år förvänta oss en utredning i saken. Visar det sig då, att mitt förslag skulle blifva för dyrt att antaga, så är det icke värre än att afslå detsamma, men för min del tror jag, att det innebär både den billigaste och snaraste lösning af frågan. Det är endast detta jag velat säga och ber för öfrigt att få instämma med Liss Olof Larsson.

Herr Wieselgren: Då jag är nog långsynt för att kunna se datum på lappen der bakom talmansstolen, skulle jag icke vara försvarad, om jag icke sökte fatta mig mycket kort.

Jag anser också denna sak redan vara tillräckligt afhandlad, och vill endast instämma med den ärade talaren på dalabänken; icke blott derföre att jag gillar det slut, hvartill han kommit, utan äfven emedan jag anser det förslag till frågans framtida lösning, som han framkastade, vara synnerligen tänkvärdt. Om det nemligen, när teaterfrågan en gång löses, befinnes att teaterbyggnaderna icke böra vidare användas till sitt nuvarande ändamål, så vore det i min tanke särdeles lämpligt att den plats, der de stå, anlätades för det ändamål, som den ärade dalarepresentanten antydt.

Jag instämmer, som sagdt, med Herr Liss Olof Larsson.

Herr A. Andersson i Smedbyn instämde i Herr Wieselgrens anförande.

Herr Schenström: Icke heller jag skall förlänga diskussionen, utan ber endast att få säga några ord.

För min del anser jag, att man icke har skäl att klandra Utskottet för dess förslag, emedan det är framkalladt af föregående riksdagsbeslut och af alla de olägenheter, som vidlåda detta samlingsrum, ja, hela detta hus. Förslaget är emellertid visadt vara sämre än ett annat förslag, som bättre skulle tillgodose det behof, som i ifrågavarande hänseende förefinnes. Bedröfligt är emellertid, att lösningen af en fråga, sådan som denna, skall behöfva uppskjutas riksdag efter riksdag och att man aldrig skall kunna komma öfverens om hvar det nya riksdagshuset skall ligga. Enligt min åsigt vore det derföre lämpligt, att Riksdagen uppdroge åt sina Fullmäktige i Riksgäldskontoret att åstadkomma och för nästa Riksdag framlägga ett förslag i denna riktning, så att Riksdagen genast från början af sitt sammanträde kunde taga itu

med frågan. Då kunde, sedan man väl blifvit ense om platsen, frågan vidare utredning fortgå under riksdagens lopp.

För öfrigt ber jag att få instämma med Herr Gumælius, på samma gång som jag vill tillkännagifva att jag delar den fruktan, man hyser för att det af Herr Liss Olof Larsson föreslagna beloppet, 15,000 kronor, är för ändamålet otillräckligt. Mig synes det som borde han, hellre än att angifva detta beloppet till »högst» 15,000 kronor, hafva föreslagit detsamma till *minst* eller *ungefär* denna summa, på det att Fullmäktige icke måtte af brist på medel råka i förlägenhet vid fullgörandet af sitt uppdrag.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Herr Ola Andersson i Burlöf: Med hvilka svårigheter lösningen af denna fråga är förenad, visar sig bäst deraf, att det förslag, som af denna Kammare i fjor antogs och genom den gemensamma voteringen blef Riksdagens beslut, och hvilket är samma förslag, som nu blifvit af Utskottet framlagdt, endast fullständigare utfördt, det vill nu knappt någon böra talas om. Detta visar, som sagdt, huru svårt det är att i denna fråga komma till något slutligt resultat. Nu har den förste talaren sagt, att det Jacobssonska förslaget, som det kallas, skulle vara så ändamålsenligt, särskildt derföre, att vi genom dess antagande finge sitta i orubbadt bo under byggnadstiden. En reservant inom Utskottet förra året anförde såsom skäl för sitt afstyrkande af detta sistnämnda förslag just den omständigheten, att det skulle medföra så stora obehag för Riksdagen under byggnadstiden. Men märkvärdigt nog föreslår samme reservant i år, att man skall rifva ned hela det gamla riksdagshuset, hvilket naturligtvis äfven skulle medföra större svårigheter under byggnadstiden. Häraf kan man sålunda se, hurusom icke blott Riksdagen och de särskilda Kamrarna, utan den enskilde ledamoten ändrar åsigt från det ena året till det andra. Så har det äfven gått med talaren på dalabänken; han vill nu hjälpa hela saken med ett mycket ringa anslag, utan att till Fullmäktige i Riksgäldskontoret ens med bestämdhet säga, hvilka åtgärder de egentligen böra vidtaga. Han är dock den, som framlagt flera motioner angående anskaffande af nytt riksdagshus, men nu tyckes han vilja nöja sig med några provisoriska arbeten, bestående hufvudsakligen i att flytta ut en vägg. Visserligen har han antydt en önskan, att vi slutligen må få flytta in i Kongl. stora teatern eller på dess plats, och detta har af en talare, som med honom instämt, närmare utvecklats derhän, att en ny byggnad för Kongl. teatern borde uppföras å Helgeandsholmen. Talaren på dalabänken har förut talat om behovet af ett nytt bankhus, nu vill man också hafva ett nytt teaterhus på Helgeandsholmen; följden deraf blir naturligtvis, att man då äfven måste vara betänkt på uppförande af ett nytt hofstall någon annanstädes. Detta har man velat förlägga till Artilleriplanen, men det vilja herrar stockholmare alls icke böra talas om. Vi måste sålunda först göra upp öfverenskommelse med Stockholms stad om plats för det nya hofstallet, och vidare med Hans Maj:et Konungen angående villkoren för förvärfvandet af Helgeandsholmen. Jag har endast velat påpeka detta för att visa, med hvilka många svårigheter ett realise-

Ang. ombyggnad af riksdagshuset. rande af Herr Liss Olof Larssons förslag är förenadt, och att det icke blifver så lätt, som man nu synes föreställa sig.

(Forts.)

Jag nämnde nyss det Jacobssonska förslaget. Jag hade icke nu ämnat spilla några ord på detta förslag, men då man nu här framhållit detta såsom egande så stora företräden framför Utskottets förslag, ber jag att få uppläsa hvad särskildt tillsatte komiterade yttrat angående detta förslag. Det heter i deras utlåtande: »Det yttre utseendet åt sjösidan blefve i allo tillfredsställande, men från Ridderhus-torget och Munkbron sedt, vore förhållandet annorlunda. Der visade sig nemligen för ögat tre sammanbyggda hus, med sins emellan olika fönsterhöjder och delningar. Nybyggnadens arkitektur, vacker i och för sig, kunde ej förenas med de gamla husens till ett helt. Den silhouette mot luften, som skulle bildas af f. d. Hebeska huset och den nya, söder derom belägna delen, kunde ej af den geometriska ritningen rätt bedömas, ty dels inverkade brytningen i plan mellan båda husen ofördelaktigt för den perspektiva bilden, dels komme nybyggnadens rundning mot söder att gifva denna del en odeciderad afslutning». Jag skall icke upptaga tiden med att uppläsa hela denna del af utlåtandet, men det afgafs af sakkunnige personer, som tillsattes af Fullmäktige i Riksgäldskontoret. Detta förslag tillstyrktes emellertid af Utskottet förlidna år, men förkastades af Riksdagen, och då kan det väl icke vara skäl att nu åter upptaga detsamma.

På vissa håll har man nu många funderingar på att få ett stort nytt riksdagshus. För min del får jag bekänna, att jag icke har några synnerliga sympatier för dessa storartade planer, fastän jag väl erkänner vigten af, att Riksdagen får en sig fullt värdig byggnad. Nu säger man emellertid, att de nu föreslagna plenisalarne äro för små och förslå icke för en längre tid. Men skall man bygga ett nytt hus, som kan räcka för ett helt sekel, så måste detta naturligtvis blifva alldeles för stort för de nuvarande förhållandena. Då måste ledamöterna i de stora plenisalarne placeras så långt från hvarandra, att man får svårt att höra hvad som säges. Jag anser därför klokast, att man för närvarande nöjer sig med en tillbyggnad, som kan motsvara behofvet för de närmaste 20 à 30 åren. Under tiden kommer kanske grundlagen att ändras, så att man icke behöfver så ofantligt stora salar.

Jag skall icke längre upptaga tiden; icke tänker jag just gå i döden för Utskottets förslag, men nog anser jag det vara det klokaste som för närvarande kan göras, och det innehåller just hvad Riksdagen förra året begärde. Jag skall emellertid nöja mig med, hvilket beslut Kammaren än må fatta; dertill är jag naturligtvis också tvungen; men jag fruktar, att det kommer att dröja mycket länge, innan Riksdagen kan ena sig om platsen för ett nytt riksdagshus. Vi hafva redan i sådant afseende hört föreslås det gamla veterinärinstitutets tomt, Kongl. teatern, Generalstabens hus, Riksgäldskontorets och Riksarkivets hus, Carl XIII:s torg och Artilleriplanen. Slutligen har nu äfven framställts ett förslag att bygga huset ute i Mälaren, och detta förslag anser jag för ingen del vara det sämsta. För min del kommer jag att rösta för Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Då man dels under föregående riksdagar haft tillfälle inhemta kännedom om de mångfaldiga förslag, som framlagts i afseende å byggandet af ett nytt riksdagshus, och man dels i afton fått ytterligare höra ganska besynnerliga nya hugskott, så kan jag för min del icke finna annat än att nu ändtligen är meningen att fatta ett afgörande beslut i frågan för att slippa ifrån ytterligare tidsutdrägt och omkostnader för undersökningar, af hvilka föga är att vinna, men åtskilliga obehag uppstå och onödigt arbete användes och förspilles.

Att det nu skulle vara tjenligt att, på sätt man föreslagit, å stora teaterns plats, med bibehållande af façaden åt Gustaf Adolfs torg, göra en tillbyggnad och dymedelst erhålla ett riksdagshus, det kan jag icke inse. Detta förslag antyder nemligen på, att detta företag icke skulle blifva annat än ett lappverk från första början. Det anser jag icke skäligen, ty då blefve resultatet det, att huset ej komme att motsvara sitt ändamål. Dessutom finnes det väl knappast någon plats mera central och lämplig för teatern än den nuvarande. Man har visserligen förespeglat oss, att vi skulle kunna bygga teatern på Helgeandsholmen; men om man tänker på alla de förändringar, som då måste der vidtagas, holmens läge och beskaffenhet m. m., så skall man finna att högst väsentliga hinder förefinnas mot teaterns förläggande å Helgeandsholmen. Men det är icke nog med det, utan det finnes äfven andra omständigheter, som lägga oöfvervinneliga hinder deremot, så vida icke Riksdagen är böjd för att kasta bort millioner. Min öfvertygelse är nemligen, att byggande af ett teaterhus å Helgeandsholmen skall kosta så stora summor, att det förslaget blifver dyrare än hvarje annat till frågans lösning framställt förslag.

Då man nu säger, att Stats-Utskottets förslag icke är tillfredsställande, så vill jag möjligen medgifva det; men jag tror dock, på sätt äfven talaren på skånebanken anförde, att förslaget innefattar allt hvad som för närvarande behöfves och att det genom sin prisbillighet har stora företräden, hvartill kommer, att man har fria händer att framdeles, om man så anser nödigt, bygga ett större och mera tidsenligt riksdagshus.

Man har äfven nämnt om, att man skulle kunna inrymma Riksbanken i riksdagshuset, om man byggde detta på teatertomten. Jag för min del tror dock, att det icke är lämpligt att inrymma Riksbanken i det hus, der Riksdagen har sitt säte, emedan man der ofta måste använda ljus, och banken således lätt kan blifva utsatt för eldfara. För öfrigt tror jag, att Riksbanken utan olägenhet kan förblifva på den plats, der den för närvarande sedan gammalt befinner sig. Och anser man sig behöfva komma mer åt norr, så kan det ju ske genom att man der inrättar flera afdelningskontor än man nu har, hvilket väl är ändamålsenligare än att gå och offra stora summor på ett nytt riksbankshus, helst det för närvarande finnes godt utrymme inom banken, hvarest finnas många lokaler, som icke användas för dess räkning.

På grund af Stats-Utskottets motivering och hvad af talaren på skånebanken blifvit anfördt yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset. I detta yttrande instämde Herrar *Johan Jönsson* och *J. Andersson* i Jönvik.

(Forts.)

Herr Danielson: Oaktadt de två sista talarne yttrat sig till förmån för Utskottets förslag och en annan ledamot instämt med dem, tyckes mig dock att föga utsigt förefinnes till bifall af Utskottets framställning.

Jag har begärt ordet för att, nu som förr, framhålla min uppfattning af frågan, och den är, att det vore oklokt om Riksdagen uttalar den åsigten att vilja flytta från Riddarholmen. Jag vill tyda det förslag, som af Herr Liss Olof Larsson framstälts, såsom innehållande den tanken att göra lokalen här rätt bra, ehuru jag tyckt mig en och annan gång förut märka, att han icke trifves rätt väl på Riddarholmen, utan vill åt annat håll. Det är för att protestera emot den tanken att riksdagshuset skulle förläggas å annan plats, som jag begärt ordet. Jag är för min del öfvertygad om, att bättre och lämpligare plats för ett riksdagshus än denna kunna vi icke få, hvart vi än tänka taga hän inom hufvudstaden.

Hvad beträffar påståendet, att den nuvarande lokalen icke kan för en rimlig kostnad ändras så, att vi kunna erhålla lämpliga samlings-salar för Kamrarna, vågar jag betvifla rigtigheten af det påståendet. Man kan visserligen säga, att förra årets förslag var bättre, men detta är icke heller dåligt.

För min del vill jag vara med om Herr Liss Olof Larssons förslag under förutsättning att reparationerna blifva så omfattande och fullständiga, att vi hafva utsigt att för en längre tid kunna stanna här; men för det ändamålet vill jag öka anslaget något. Och jag hemställer derföre, att Kamraren måtte bifalla nämnda förslag med den förändring, att anslaget höjes till högst 30,000 kronor. Med denna summa kunna åtskilliga förändringar genomföras, såsom t. ex. utvidgande af detta rum genom att utflytta korridoren och flytta talmans-platsen längre ned åt Kamraren. Genom antagandet af detta förslag eller annat lämpligt sådant vunno man det målet, att vi icke behöfva flytta härifrån utan få behålla riksdagshuset på samma plats som hittills.

Herr Talman, jag anhåller om proposition å Herr Liss Olof Larssons förslag med den förändring, att anslaget höjes till högst 30,000 kronor.

Herr Sven Nilsson: För min del kan jag icke erkänna rigtigheten af den åsigt, som af en annan ledamot af Stats-Utskottet här uttalats, eller att det blott skulle vara ett fullständigande af Riksdagens beslut förra året att godkänna föreliggande förslag. Om herarne erinna sig nämnda beslut, så innebar det, att vi skulle verkställa en tillbyggnad och reparation af det nuvarande riksdagshuset för en summa af mindre än 300,000 kronor. Och jag hemställer till hvar och en, om man kan känna igen det beslutet, då man nu kommer och bjuder oss på ett förslag, som slutar på en kostnad af minst 800,000 kronor. Jag tror att en hvar skall finna, att detta senare förslag icke kan sägas ens vara en liknelse till förra årets riksdagsbeslut.

Denna fråga har under loppet af ett års tid blifvit på ett högst märkvärdigt sätt behandlad. Och jag tror, att vi i något afseende hafva att härför tacka den ledamoten af Stats-Utskottet, som framkommit med en hel del med hvarandra olika förslag i frågan, det ena ohållbarare än det andra. Denne person föreslog i fjor inom Utskottet och erbjöd sig då att verkställa en i hans tanke ändamålsenlig ombyggnad af det gamla huset för en summa af högst 250,000 kronor, och i öfverensstämmelse dermed fann han för godt att sedermera afgifva en reservation mot Utskottets i motsats dertill gjorda hemställan, uti hvilken reservation han ansåg, att den af Utskottet föreslagna summan, 300,000 kronor, var för hög, och hvilken reservation — jag är för min del öfvertygad derom — vilseledde Riksdagen till det beslut den då fattade. Sedermera har samme person, som, med anledning af detta Riksdagens beslut, blef insatt såsom ledamot uti den komité, som af Riksgäldsfullmäktige fick i uppdrag att utreda frågan om tillbyggnaden, funnit 250,000 kronor icke längre tillräckliga, utan upprifvit kostnadsförslaget till 844,000 kronor — jag antager på grund af hans kalkyler, efter som han ej reserverat sig. Den ärade ledamoten har äfven vid denna riksdag fått plats på riksgäldsafdelningen i Stats-Utskottet, och der har han funnit för godt att föreslå icke oväsentliga förändringar i komiterades förslag, hvilka otvifvelaktigt skola leda till betydliga öknningar i kostnaderna, men detta oaktadt framlade riksgäldsafdelningen för Utskottet detta ändringsförslag, som slutade på en summa af 800,000 kronor, och med det förtroende Stats-Utskottet har till denne ledamot i dylika fall, har Utskottet framlagt det föreliggande förslaget. Hvilket förtroende bör nu Kammaren fästa vid ett förslag, som uppgjorts af en sådan byggmästare? Jag för min del tror, att en sådan byggmästares kalkyler icke äro att betrakta annorlunda än för uppförande af luftslott, som följa med vinden. Och jag är öfvertygad om, att, derest Kammaren antager förslaget, vi icke allenast skola få ett oändamålsenligt riksdagshus, utan derjemte att kostnaden icke komme att stanna vid dessa 800,000 kronor, hvartill kostnadsförslaget af Utskottet nedsatts, utan kommer den att otvifvelaktigt blifva vida större, efter hvad jag hört fullt sakkunnige personer påstå.

Nu har man sagt, att den af Riksgäldsfullmäktige år 1880 tillsatta komité fördömt det s. k. Jacobssonska förslaget. Detta är sant; men lika sant är, att, om föreliggande förslag blifvit föremål för sanuna komiterades granskning, så skulle det säkerligen befunnits hafva varit ännu mera förkastligt, ty det är otvifvelaktigt i många afseenden sämre. Men det har icke kunnat vara föremål för granskning af denna komité, men väl af Riksgäldsfullmäktige, och de hafva gifvit förslaget en sådan dom, att jag förundrar mig öfver, att det har kunnat föreläggas för Riksdagen, och jag tror, att man i detta afseende får lita mera på Fullmäktige, hvilka varit i tillfälle att noga bedöma denna fråga, än på personer, som uppgöra förslag, det ena efter det andra, på lösa grunder, och hvilka endast hafva till syfte att rifva ned alla förslag om uppförande af ett nytt och för oss värdigt riksdagshus.

Ehuru jag för min del fortfarande hyser förkärlek för förslaget att bygga nytt riksdagshus på den plats, der Generalstabens hus är be-

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

läget, ehuru, säger jag, jag fortfarande har förkärlek för det af komiterade 1880 uppgjorda förslaget, vill jag dock icke ovilkorligen hålla derpå, såvida man kan förenas om någon annan lämplig plats, oakadt det af berörda komité föreslagna läget för ett nytt riksdagshus är det vackraste som fins i hufvudstaden. Men så länge man kommer fram med förslag om att lappa på det gamla huset och för sådant ändamål vill uppoffra den ena millionen efter den andra, så kan jag aldrig vara med derom, så länge vi ega förmåga att bygga ett nytt hus. Erfarenheten har säkerligen nogsam visat oss litet hvar, att det sämsta, man i byggnadsväg kan göra, är att reparera gamla odugliga hus, då man behöfver nya, och ingen annan förfar på ett sådant sätt än den, som icke har förmåga att bygga nytt, och detta kunna vi väl ej säga om svenska staten.

Nu talar man om att, för den händelse vi skulle besluta oss för att bygga ett riksdagshus på teaterhusets tomt, detta skulle blifva allt för dyrt, emedan vi icke skulle få den platsen utan att bygga en ny nationalteater för så och så många millioner kronor. Det är också min åsigt, att om det är fråga om att bygga en ny teater i stället för den vi nu hafva, detta skulle komma att kosta många millioner och således blifva alltför dyrt. Men den frågan kunna vi lemna å sido till dess det blifver klart, huruvida vi skola bygga en ny nationalteater eller icke. Den frågan föreligger ej nu, och den tiden lärer också vara temligen långt afiägsen, då Riksdagen kommer att göra stora uppoffringar för ett sådant ändamål. Jag tror deremot, att när frågan är i det skede, att Kammaren uttalat sig för, att det hus, som nu användes för den Kongl. teatern, skulle kunna användas för andra ändamål, det icke vore klokt af Kammaren att, innan den frågan blifver slutligen afgjord, på förhand nedlägga omkring en million kronor för reparation på det nuvarande riksdagshuset, innan vi således kunna få visshet om, huruvida vi kunna använda den Kongl. teaterns tomt att bygga på eller ej.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag tror, att hvad vi först böra och kunna göra är att komma till enighet om en plats för ett nytt riksdagshus, och så fort vi derom blifvit öfverens, är jag fullkomligt öfvertygad om, att vi också skola komma öfverens om summan för byggnaden, ty jag kan icke tro, att någon inom Riksdagen vill spara på ett eller annat hundratusen eller kanhända en eller annan million kronor mer eller mindre, då fråga blir att få värdig plats och ett värdigt hus för svenska folkets representanter. Jag tror derföre, att vi böra spara våra uppoffringar af penningar till ett sådant tillfälle och ej lägga ned öfverdrifna summor på ett hus, som enligt min åsigt ej kan komma att i något afseende tillfredsställa hvarken våra eller våra efterkommandes fordringar mera än det riksdagshus, vi för närvarande hafva. Det är på den grunden jag yrkar afslag å Utskottets hemställan, men har icke något emot, om vare sig Herr Liss Olof Larssons eller Herr Danielsons förslag kommer att vinna Kammarens bifall, hvarigenom åtminstone några bristfälligheter kunna afhjelpas.

Herr N. Olsson förenade sig med Herr Sven Nilsson.

Herr Wallenius: Jag har blifvit uppkallad af en talare på skåne-*Ang. ombyggnad af riksdagshuset.*
bänken och vill med anledning deraf yttra några ord gent emot honom.

Nämnde talare sade, att denna Kammare och sedermera Riksdagen, efter gemensam votering, i fjor beslutit, att riksdagshuset skulle förändras, samt att uppdrag blifvit lemnadt åt Riksgäldsfullmäktige att vidtaga anordningar med denna förändring. Ja, det är sant. Men då detta förslag nu kommer fram för Riksdagen, så har Riksdagen enligt hans påstående ändrat åsigt, och vill ej hafva detta förslag. Jag för min del kan ej se, att Riksdagen ändrat åsigt, ty Riksdagen har blott begärt ett förslag, och det kan ju hända, att det förslag, som kommer in, kan vara antingen godt eller dåligt, vid hvilket förhållande Riksdagen väl också eger rättighet att taga det eller icke. Är det godt, så tager man det; är det dåligt, förkastar man det. Riksdagen har väl ej bundit sig, och då man får se förslaget och finner det dåligt, undrar jag ej på, om man förkastar detsamma. Jag kämpade i fjor för det Jacobssonska förslaget, emedan jag ansåg det för godt. Det är ju klart, att man mot detsamma kan framställa anmärkningar, ty sådana kunna göras mot hvarje förslag, men det kan ju ändras i vissa delar, der man tycker att anmärkningarne kunna vara af betydhet. *Jag* har således icke i år ändrat åsigt, utan jag håller på det Jacobssonska förslaget, hvilket jag anser för ganska godt, och hvilket jag tror ej ens kan komma i jemförelse med det här framlagda. Enligt Jacobssons förslag skulle ytan blifva 17,700 qvadratfot, men enligt detta 7,700 qvadratfot. Den, som studerat det Jacobssonska förslaget, finner naturligtvis genast, att riksdagshuset icke på något vis behöfver ramponeras för den tillbyggnad, som skall ske nedåt sjön, så att talarrens på skånebänken anmärkning, att vi under byggnadstiden skulle blifva så mycket oroade, helt och hållet förfaller. Jag vill icke vidare för denna gång orda om denna sak, men tror att vi böra noga betänka oss, innan vi antaga detta Utskottets förslag. Vigtigast anser jag vara att bestämma platsen för byggnaden, och sedan kunna vi börja att tala om sättet för utförandet. Hafva vi bestämt platsen, så hafva vi tagit ett stort steg till frågans lösning, men i det outredda skick, hvori frågan nu befinner sig, är det för tidigt att tänka på platsen, än mera att resonera om byggnadsritningar. Att svärma för den ena platsen eller den andra, för Generalstabens eller teaterhusets eller Helgeandsholmen, kan nu icke föra till något resultat, och lika litet lär det vara skäl, att Riksdagen lättsinnigt skulle kasta bort en million för att här på denna tomt verkställa tillbyggnad och sedan, då man kommer in i det nya riksdagshuset, hafva samma skäl till missbelåtenhet som för närvarande. Bättre är då att skaffa sig en frist genom beviljande af några tusen kronor för vidtagande af nödiga förbättringar af de nuvarande lokalerna, till dess vi hinna ena oss om plats för ett nytt riksdagshus, och det är med anledning häraf, som jag förenar mig med dem, som yrkat afslag å punkten, och att 15,000 å 30,000 kronor ställas till Riksgäldsfullmäktiges förfogande för upphjelpande af det gamla riksdagshusets brister, så att det ännu en tid må kunna användas.

Häruuti förenade sig Herr *Sven Andersson* i Plöninge.

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Herr Sven Andreasson i Tollered: Då jag vid detta betänkande fogat min reservation, har jag dermed visat, att jag icke kunnat biträda det slut, hvartill Utskottet i frågan kommit. Jag gjorde icke heller detta i fjor, då jag i ämnet uttalade mina åsikter, hvilka jag icke haft anledning att sedermera frångå. Det förslag, jag då tog mig friheten förorda, tror jag således fortfarande vara det lämpligaste.

Nu har en talare på malmöhusbänken sagt, att Stats-Utskottets nu framlagda förslag vore detsamma, som Riksdagen i fjor begärde. Väsentliga skilnader finnas dock deri, på sätt redan under diskussionen påpekats, att det i fjor afsedda förslaget skulle kosta allenast 200,000 å 300,000 kronor och kunna utföras på ett år, hvaremot det nu föreliggande är i dessa båda hänseenden så betydligt sämre, att jag hoppas, att det icke skall af Kammaren antagas.

Jag vill nu icke inlåta mig på, hvilket af alla de förslag, som framstälts, är bäst, eller hvar byggnaden bör ligga, ty derom kunna meningarne vara delade; men så mycket kan jag säga, att de två förslag, som nu i afton här framstälts, äro de i min tanke mest olämpliga. Veterinärhusets tomt innehåller visserligen 80,000 qvadratfot, men tomten är delad genom en gata, marken är kuperad och olämplig, hvarjemte läget å Ladugårdslandet icke kan vara fördelaktigt. Friherre von Kræmers förslag att rifva ner detta riksdagshus och å samma plats bygga ett nytt måste äfven vara högst olämpligt, då dels detta huset ju är af ej ringa värde och dels under byggnadstiden stora svårigheter skulle uppstå för anskaffande af lämpliga riksdagslokaler.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, ty så mycket är taladt i denna fråga, att mycket mera ej torde vara skäl att nu säga, helst väl frågan snart på allvar förekommer till afgörande. Då jag ej kan vara med om Utskottets förslag, förenar jag mig med Herr Liss Olof Larsson i det af honom gjorda yrkandet. Beträffande summan har Herr Nils Petersson i Runtorp visat sig synnerligen frikostig, då han ville bevilja för ändamålet ända till 100,000 kronor, men, såvidt jag kunde finna, var det Herr Liss Olof Larssons mening att endast vidtaga några mindre förändringar, och härför torde icke ens fordras hvad Herr Danielson begärt, eller 30,000 kronor, utan torde den af Herr Liss Olof Larsson föreslagna summan af 15,000 kronor kunna förslå. Jag instämmer alltså i Herr Liss Olof Larssons yrkande.

Herr *Olof Jonsson* instämde med Herr Sven Andreasson.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag derå, dels ock bifall till hvart och ett af de särskilda yrkanden, som Herrar Liss Olof Larsson, Nils Petersson och Danielson i sina nu afgifna yttranden framställt. Herr Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med dessa yrkanden samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för Herr Liss Olof Larssons förslag. Votering blef begärd samt anställdes, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag å Utskottets hemställan, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som, med afslag å hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af utlåtandet N:o 54, vill bifalla det af Herr Liss Olof Larsson under öfverläggningen i ämnet framställda yrkande,

Ang. ombyggnad af riksdagshuset.
(Forts.)

Den, det ej vill,
röstas Ja;
röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Omöstningen utföll med 127 ja mot 57 nej, i följd hvaraf Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets framställning, beslutit uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att före nästa riksdag låta bereda det ökade utrymme för Riksdagen, som kunde åstadkommas genom användande för ändamålet utaf flera eller färre af de till bostadslägenheter och embetslokaler i riksdagshuset upplåtna rum, samt att i öfrigt låta verkställa de förändringar inom Kamrarnes plenisalar, som skulle kunna afhjelpa de mest öfverklagade olägenheterna i afseende å dessa salars utrymme och luftvexling, och att Fullmäktige finge för detta ändamål af Riksgäldskontorets medel använda högst 15,000 kronor.

Punkten 2.

Med anledning af Kammarens beslut i den föregående punkten förklarades Utskottets hemställan i denna punkt hafva förfallit.

§ 4.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 55, i anledning af väckt motion om inköp eller förhyrande af f. d. gymnasiihusen å Riddarholmen.

§ 5.

Föredrogs sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om nu stadgade stämmoböters utbytande mot en indrifningsavgift.

Ang. stämmoböters utbytande mot en indrifningsavgift.

Utskottet hade hemställt, att berörda, af Herr *Aug. Bokström* inom Andra Kammaren afgifna motion (N:o 93) icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Bokström anförde: Herr Talman! Mine Herrar! Enligt ordalydelsen i den motion, jag tagit mig friheten väcka, har jag redan förklarad, att jag icke anser den deri föreslagna reformen vara att räkna till de stora, men att den likväl är af ett kämbart behof påkallad. Då nu likväl det sammansatta Utskottet, som står skatteregleringskomitén nära, förklarad sig anse, att äfven denna fråga sammanhänger med nämnda komités uppdrag, vill jag icke söka drifva en annan me-

Ang. stämmoböters utbyttande mot en indrifningsavgift.
(Forts.)

ning, men med hänsyn till de motiv, Utskottet i öfrigt anfört, anholder jag likväl att för sakens egen skull få säga några ord.

Utskottet anser det icke lämpligt att i en så obetydlig sak som denna besvara Kongl. Maj:t, och om tycke och smak vill jag ingalunda tvista. Obestriddigt är emellertid, att i vårt uppbördsmaskineris afdelning för indrifning af statens skatterester fjerdingmannainstitutionen spelar en ingalunda oviktig roll. Omedelbart efter uppbördsstämorna sättes nemligen en styrka af mer än 2,000 fjerdingmän i rörelse för att under åtskilliga veckor i ur och skur förrätta sitt i alla väder ganska obehagliga uppdrag med restindrifningar. Det kan för statsverket och för Riksdagen icke vara någon alldeles oviktig sak, om dessa underordnade funktionärer erhålla någon eller ingen ersättning för sitt bestyr; och om en sådan kan dem beredas, utan att statsverket betungas, utan att landsstatstjenstemännen, såsom kollegierna befarat, skulle erhålla någon högre inkomst, och utan att de skattskyldige betungades med någon högre afgift än nu är fallet, så tror jag, att Kongl. Maj:t och Riksdagen gerna skulle vilja bereda fjerdingmännen den skäliga ersättning för deras besvär, som sålunda skulle kunna erhållas. Det torde icke heller vara en alldeles oviktig sak, att de restskyldige för närvarande högst ojemnt träffas af ansvarsbestämmelserna för utblifven betalning af kronoskatten. Enligt nu gällande stadganden härom drabba stämmoböterna de mindre bemedlade skattskyldige med ända till 12 procent på utskyldernas belopp, men de mest bemedlade med mindre än 1 procent.

Till sist vill jag också erinra om, att straffbestämmelserna för utblifven skatteinbetalning icke nödvändigt behöfva stå i ett uppbördsreglemente. Det uppbördsreglemente, som nu tillämpas, är ett förslag af år 1739, som dock aldrig faststälts af Kongl. Maj:t, och detta innehåller derom ingenting, utan finnes härom särskild författning, som borde kunna ändras, utan att uppbördsreglementet beröres. Nu har visserligen den så kallade landsstatskomitén insatt dessa bestämmelser i sitt förslag till uppbördsreglemente, men efter alla tecken att döma torde detta nya förslag icke hafva bättre utsigt att vinna fastställelse än det gamla. Detta torde väl emellertid icke utgöra någon giltig anledning till ett undanskjutande af denna fråga, derest den eljest är af afseende förtjent. Det var endast detta jag nu velat säga.

Vidare yttrades ej. Kammarern biföll Utskottets bemställan.

§ 6.

Föredrogos och biföllos, hvar för sig, Bevillnings-Utskottets nedan nämnda Memorial och Betänkande:

N:o 13, i anledning af Kamrarnes återremiss af första punkten af Utskottets Memorial N:o 9, afgifvet i anledning af dels Andra Kamrarnes återremiss af andra punkten af Utskottets Betänkande N:o 5, angående hvitbetssockertillverkningsavgiften, dels Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å tredje punkten af samma betänkande; och

N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående

nedsättning i bevillningen för utländske eller andre här i riket icke mantalsskrifne handlande och handelsexpediter.

§ 7.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Vexjö stad af kyrkoherdebostället Vexjö Domprostegården. Ang. försäljning till Vexjö stad af Vexjö Domprostegården.

I berörda nådiga proposition (N:o 30) var föreslaget, det Riksdagen måtte medgifva, att åt Vexjö stad finge upplåtas eganderätt till ett halft mantal krono Vexjö Domprostegården N:o 1, mot det att staden förbunde sig *dels* att till kyrkoherden i Vexjö pastorat årligen utgifva lösen efter tioårigt medelmarkegångspris för fyra hundra kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn, och *dels* att åt kyrkoherden anskaffa och underhålla lämplig bostad i staden eller tilldela honom hyresersättning, hvars belopp i brist af åsämjande skulle bero på särskild pröfning i laga ordning.

Utskottet hade hemställt, att den af Kongl. Maj:t föreslagna försäljningen till Vexjö stad af kyrkoherdebostället Vexjö Domprostegården icke för närvarande måtte af Riksdagen bifallas.

Rörande detta ärende yttrade:

Herr Abr. Rundbäck: Denna fråga gäller, såsom herrarne torde hafva sig bekant, att till Vexjö stad under full eganderätt upplåta kyrkoherdebostället Vexjö Domprostegården, som för 10 år sedan förklarades öfverlemnadt till Vexjö stad under evärdlig besittningsrätt. Nu skall Vexjö stad utvidgas, och åtskilliga tomtegarare kunna icke få fastebref på eller in-teckna sina egendomar, som äro belägna på detta kyrkoherdeboställes mark, hvilket för dem är ganska obehagligt och gör det synnerligen önskvärdt att snarast skaffa dem denna rätt. På dessa grunder har ansökan ingifvits till Kongl. Maj:t om att få detta kyrkoherdeboställe öfverlåtet till staden med full eganderätt, och Kongl. Maj:t har därför gjort denna hemställan till Riksdagen. Jag vill dock icke nu klandra Stats-Utskottet för dess här framlagda betänkande; det ser verkligen ut, som om besittningsrätten till bostället öfverlåtits till Vexjö stad utan vare sig Riksdagens eller kyrkomötets hörande, men då staden är oskyldig dertill, samt skadan en gång är skedd, torde det möjligen begångna felet i alla händelser icke kunna rättas genom någon Riksdagens åtgärd, hvarför det utan tvifvel vore bäst, att staden finge full eganderätt till denna jord.

På dessa i korthet anförda skäl ber jag få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr O. B. Olsson: Det förundrar mig verkligen, att den förre talaren förordat Kongl. Maj:ts föreliggande förslag. Vid föregående tillfällen, då det varit fråga om försäljning af statens mindre domäner, har nemligen denne talare med synnerlig kraft och värma uppträdt mot denna försäljning, och han har dervid med en viss patos utropat,

Ang. försäljning till Vexjö stad af Vexjö Domprostegården. (Forts.)

att dessa mindre domäners försäljning vore utan rim och reson. Nu är det icke ens fråga om att *sälja* den ifrågavarande lägenheten, utan att helt simpelt *skänka* bort densamma, och under sådana förhållanden hemställer jag, huruvida det vore rim och reson i att nu skänka bort en egendom om $\frac{1}{2}$ mantal till Vexjö stad? Det är icke blott den föregående talaren, som inom Riksdagen uppträdt mot försäljande af kronans mindre domäner, utan också bland andra en ledamot af Första Kammaren, numera bosatt i Vexjö. Denne man var ecklesiastikminister vid den tid, då frågan om denna öfverlåtelse af kyrkoherdebostället Vexjö Domprostegården till Vexjö stad under år 1872 föredrogs inför Kongl. Maj:t, hvarvid beslöts, att denna egendom skulle för all framtid öfverlätas till staden, och denne person har också kontraherat detta Kongl. Maj:ts beslut. Denne man har också, såsom jag nyss nämnde, uppträdt med all kraft mot försäljning af de mindre kronodomänerna, men han har dervid glömt bort, att han varit föredragande inför Kongl. Maj:t just i nu förhögande fråga i dess ursprungliga skick, och att han dervid tillstyrkt Kongl. Maj:t att något så när *skänka* bort denna statens värdefulla egendom.

Jag skall bedja att i detta hänseende få citera några ord ur 77 § Regeringsformen. Först vill jag dock erinra, att det icke är min mening att nu framställa något klander emot regeringen, ty anmärkning emot denna borde i så fall hafva blifvit gjord af Konstitutions-Utskottet, hvilket borde hafva uppmärksammat detta förhållande. Jag beklagar, att sådant icke skett, ty regeringens förfaringssätt i denna fråga är icke enligt grundlagens bud riktigt, och jag begagnar tillfället att uttala min mening och önskar att blifvande Konstitutions-Utskott måtte hädanefter nogare observera hvad i statsrådsprotokollen i liknande fall kan förekomma. 77 § Regeringsformen innehåller följande bestämmelse: »Kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gifva eller på något annat sätt kronan afhända». Nu kan man väl invända, att uti förevarande fall staten icke blifvit fränhänd eganderätten till bostället. Det är väl sant; men genom ett år 1872 utfärdadt Kongl. bref har Vexjö stad tillförsäkrats full dispositionsrätt för all framtid öfver ifrågavarande lägenhet. Men det oakadt är Vexjö stads representant här i Kammaren äfvensom dess stadsfullmäktige icke nöjda härmed, utan de begära nu att få sig tillerkänd full eganderätt till ifrågavarande egendom, och anledningen härtill är naturligtvis den, att de försökt sälja tomtplatsen å egendomen, men att vederbörande domstol ansett sig icke kunna meddela fasta på dessa försäljningar. Vexjö stad anser sig bättre än nu är fallet kunna tillgodogöra sig denna fastighet genom att, efter erhållen eganderätt, få de till försäljning utbudna tomterna bättre betalta.

Jag ber att i fråga om verkliga förhållandet med denna domprostegård få lemna några upplysningar. Bostället om $\frac{1}{2}$ mantal utgjordes ursprungligen af cirka 81 tunnland, och för dispositionsrätten skulle Vexjö stad årligen erlägga 400 kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn, att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris. Nu har

emellertid Vexjö stad afstått till Vexjö—Alfvesta-banan emellan 6 och 7 tunnland, och för denna mark uppbar staden i ersättning årligen 200 kubikfot spanmål i nämnda sädesslag att utgå, förutsätter jag, efter samma norm som stadens ersättning till kyrkoherden. Vidare har af samma mark Vexjö lasarett fått åt sig upplåttna omkring fem tunnland, hvarför erläggas 100 kubikfot spanmål, och sålunda uppbar staden för dessa 11 à 12 tunnland tillsammans 300 kubikfot spanmål, under det staden sjelf endast har att utgöra 400 kubikfot, oaktadt till dess disposition återstå 69 tunnland. Taga vi derjemte i betraktande, hvilket högt värde denna jord säson liggande i en plan och alldeles intill staden måste ega, skola vi medgifva, att staden innehar denna mark på synnerligen goda villkor, då den förutom bostad till pastor i Vexjö eller domprost, hvad man nu må kalla honom, derfor endast får vidkännas en utgift af 100 kubikfot spanmål jemte bostad. Det förefinnes således icke något skäl att öfverlemna eganderätten till denna mark åt staden. Enligt mitt förmenande borde Vexjö stad betala en vida större afgäld för denna egendom än hvad nu är fallet. Min mening är icke att för statens räkning göra anspråk på den inkomst, som deraf ytterligare kunde vara att vinna, men jag vill nämna en annan auktoritet, som eger fullt berättigade anspråk att fordra all den ersättning, som för egendomen kan erhållas, nemligen presterskapets lönereglerringsfond. Det har icke sällan inträffat, att komministrar och mindre väl afönade kyrkoherdar begärt att af denna fond erhålla löneförbättring, och att staten äfven i detta hänseende haft påkänningar. Kunde nu härigenom denna lönereglerringsfond blifva i någon mån förbättrad, skulle det icke skada, helst Riksdagen derigenom kunde undgå att allt för ofta besväras med dylika frågor. En annan omständighet vid bedömandet af denna fråga, som icke får förglömmas, är, att domprostegården ända till år 1877 tillhört landsförsamlingen och att det först då genom ett särskildt Kongl. bref förklarats, att denna, Vexjö landsförsamling förut tillhörande gård skulle tilläggas staden Vexjö. Denna Vexjö landsförsamling hade 1880 en befolkning af 2,183 personer, och det kan ju mycket väl tänkas, att denna församling för eller senare begär att blifva skild från stadsförsamlingen och få utgöra ett särskildt pastorat. Har man nu helt och hållet afsöndrat denna tillgång, som landsförsamlingen ända till år 1877 egt, från densamma, så har man ju begått en ganska stor orättvisa mot denna landsförsamling.

På grund af alla dessa omständigheter anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr A. br. Rundbäck: Jag skall icke tvista med den föregående talareren om åtskilligt af hvad han anfört, ty onekligen har han rätt i ganska mycket. Men jag måste dock bestämdt protestera mot hans uppgift, att Vexjö stad fått domprostegården till skänks. När staden Vexjö emottog ifrågavarande gård, skedde det nemligen med vilkor att ersätta pastor all den inkomst han kunnat hafva af densamma. Såväl den spanmål, som han ansetts få af den samma, som hushyreersättning utbetalas till honom, och således har staden icke fått denna gård till skänks. Hvad vinsten af densamma för öfrigt beträffar, får jag säga,

Ang. försäljning till Vexjö stad af Vexjö Domprostegården. att den kostat staden så mycket penningar, att jag för min del helst skulle sett, om staden aldrig kommit i besittning af ifrågavarande gård. Icke heller kan jag medgifva, att denna gård numera kan läggas till ecklesiastika löneregleringsfonden, eller till Vexjö landsförsamling, då den redan är för all framtid lagd till Vexjö stad; då nu i följd häraf svåra rättsförhållanden uppstå, synes mig vara skäl att bifalla propositionen. I öfrigt vill jag icke bråka vidare i saken, men yrkar likväl såsom stadens representant bifall till nämnda proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan blef af Kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. åborätten till kronojord, som donerats åt städerna. Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 58, i anledning af väckt motion om att jemväl på åborätt till kronojord, som åt städerna donerats, måtte tillämpas stadgandena i Kongl. kungörelsen den 23 December 1881 om öfverlåtelse af åborätt till under bruk skattelösta hemman.

Ledamoten af Andra Kammaren Herr *C. A. Larsson* hade i sin motion N:o 102 föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta och i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:ts den 23 December sistlidna år utfärdade kungörelse, angående öfverlåtelse af åborätt till under bruk skattelösta hemman, jemväl skulle vinna tillämpning på åborätt till sådan kronojord, som blifvit åt rikets städer donerad; och att förty borde stadgas:

att länsstyrelserna vid anmälan om gjord öfverlåtelse af åborätt till stadsjord skulle i den kungörelse, som det åläge länsstyrelserna härom utfärda, tillika förelägga den eller dem, som ansåge sig hafva bättre rätt till besittning af den ifrågavarande jorden, att inom natt och år efter kungörelsens uppläsande till vederbörlig domstol instämma åboen, som gjort öfverlåtelsen, och sin talan derefter fullfölja, vid påföljd att öfverlåtelsen, utan afseende på senare instämnd talan, blefve bestående.

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt, att samma motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *C. A. Larsson*, som inom Utskottet reserverat sig mot nämnda hemställan, yttrade: Jag är visserligen icke tillfredsstäld med Utskottets motivering, men har icke velat i Utskottet sätta mig emot detsamma, sedan Utskottets ordförande lemnat den upplysning, att skatteregleringskomitén tagit frågan under sin behandling.

Jag har ansett mig böra nöja mig med denna förklaring, i hopp om att de anmärkta olägenheterna framdeles måtte blifva rättade.

Herr *O. B. Olsson*: Som den föregående talaren icke gjorde något yrkande, så skall jag endast hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 2, i anledning af väckta förslag om åtgärder för ordnande af affärsförhållandena mellan staten och Södertelje kanal- och slussverksbolag;

Banko-Utskottets Memorial

N:o 13, i fråga om eftergift af, en Riksbankens fordran;

N:o 14, med förslag till ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid Riksbankens afdelningskontor; och

N:o 15, angående instruktion för nästa Riksdags Banko-Utskott; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion angående kontroll öfver förvaltningen af medel, som donerats till allmänna ändamål.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelse, N:o 36, angående tullbevillningen.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem.

H. A. Kolmodin.
